Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

Серлало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дена ● ЕРА, 22 МАЙ, 1980 ШУ. ● № 61 (6191). ● Мах 2 кепиг.

Л. И. Брежнева И. Вердец тIаэцар

20 мае КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева Кремле тIаийцар Советски Союзе официальни визитаца вена волу РКП ЦК Политисполкома член, СРР правительства Премьер-министр И. Вердец.

Къамаьл хилар КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина дакъа а лоцаш.

Новкъоста Л. И. Брежнева белгалдир вlашин цхьана леладу советски - румынски гIуллакхаш, экономически дазкъерадараш а долуш, дlахо дегIадоаладдара торонаш кlезига яц, аьлла. Цига аьлар Варшавски Договоре дакъа лоцуча пачхьалкхений ПКК дукха ца йоацаш хиннача совещание Европе а дерригача дуьнен тIа а машар чIоагIбар дукха вlашин цхьана болх бара дика плат-форма тIеийца хилара шоаш раьза болга.

И. Вердеца нов. Л. И. Брежнева а кхыча советски кулгалхошна а дlаделар нов. Н. Чаушеску дайта моаршал, нов. Л. И. Брежнева баркал а аьлла шиъ оагIорахьара Н. Чаушескова а кхыча румынски кулгалхошта а дика мел дар хилар довлта дlааьлар.

Къамаьл чакхдаьлар безамеча, новкъостахьа долча хьале.

Къамаьл деча иштта дакъа лоацаш бар советски оагIорахьара — КПСС ЦК Генеральни секретари помощник А. И. Блатов, СРР-ера СССР посол В. И. Дрозденко, румынски оагIорахьара — РКП ЦК Политисполкома член, СРР правительства Премьер-министра заместитель Н. Костантин, РКП ЦК Политисполкома член СРР правительства Премьер-министра заместитель К. Буртикэ, Советски Союзера СРР посол Т. Рудаш.

Визит чакхъяьннай

20 мае Кремле чакхдаьлар КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела Н. А. Тихоновнен РКП ЦК Политисполкома члена СРР правительства Премьер-министра И. Вердецан юкъе хиина къамаьлаш.

Вlашин къамаьлаш деш дlахо дийцар шинна а оагIорахь ларда тIа а дукхача оагIоний ларда тIа а вlашин экономически гIо дара Совета гонна чу экономически гIуллакхаш вlашин цхьана лелдара деш.

Къамаьлний итогегIа раьза а хинна оттаяьй кепа тохаргйола коммюнике.

Цу дийнахьа Кремле кулгаш яздир СССР-и СРР-и юкъера производствана специализаци кооперировани елга дегIадоаладдара хинна йолча программана.

Цунна кулгаш яздир СССР Министрий Совета Председатела заместитела Н. К. Байбаковен РКП ЦК Политисполкома члена, СРР правительства Премьер-министра заместитела Н. Константинен.

Кулгаш яздеш цига бар А. Н. Косыгин, Н. А. Тихонов, И. Вердец, К. Буртикэ, кхыбола советски румынски официальни нах.

* * *

ДелкъалтIехьагIа И. Вердец Москвера Бухаресте дlавахар. Аэродроме из накъаваьккхар А. Н. Косыгина, Н. А. Тихонова, кхыча официальни наха.

(ТАСС).

Республика кхашка

Юрта боахамашкара механизатораш керттерча дакъе бlаьстан культураш дlайийна баьннаб. Кхашка яьхка агрегаташ дlиуьйш латт. Бlаьсти тIехьа яьнналле а дика вlащтIехьдаьккхад лоацаш хана культураш дlаюволга.

Ерригача республике 180 эзар гектара тIа дlайийнай бlаьстан культураш, е пленагIа лаьрхlарех 99 процент. Ялата лаьрхIа хьажкlаш дlийийнай 31 эзар совгlача гектара тIа. Уж хьалхал я, хlаьта соахка укх хана дlайийнарел а дукхагIа я.

Силосан мошача доакъарии лаьрхIа хьажкlаш дlайийнай 43 эзар гектара тIа, хlанса кхы я дlовш а я.

Шекара свеклаш дlалаьцад планагlа лаьрххlача тайпара 9106 гектар лаьтти. Из культура дlаера план кхоачашъяьй ерригача районаша. Дукхя я дукхагIа дlадийнад гектараш. Уж да 18 эзар гектара тIа.

1.3 эзар гектар гарга дlайийнай белок дукхагIа хулаш йола сок. Дlадийна доалаш латт баьцдаьараш а. Дукхача районаша уж дlадера план кхоачашъяьй. Хlана колхозийи совхозийи кхашкарча культурашта lуналде деш йола ха хьатlеихкаьъяй.

Массе а метте дийлхача динача догlаша сиха дегlадоаладу оасар. Цудухьа ший ханнахьа из дlадоаккхаш кхашка хlаип балхаш дар керттера гlуллакх да.

ДОАКЪАР КИЙЧДУ

Кхо эзар бежак, шийтта эзар хьакха я Грозненски районна Ленина цlерагlча колхозе кхоабаш. Тlеххьарча хана дика хьокхамаш гойт цу боахама хьайбаш леладераш. Масала, укх шера цхьа бутт дlабахийтабац цар пачхьалкхенга шура йохкара план кхоачаш ца еш. Хlана хlера lаттагара йоаккха шура соахка укх хана йоаккхаш хинначул юкъера лаьрхlача бlаь килограмм дукхагIа я.

Ма хулла дукхагIа доакъар кийчде тlахьехиш «Шалинский» совхоза коллектив республика ерригача юрта боахама къахьегамхошка дакъа кхайкхарела йоп а луш, хьайбаш цаl-ах шера кхаба йиш хургйолаш доакъар lалашде дош деннад цу боахама къахьегамхоша.

Укх деношка доакъара люцерна хьанха йолаяьй колхозхоша. Геттара овсарс болх бу механизатораш Умаханов lалсолтас, Шамсаев Сулумбека. План ткъо йолаш, хlара дийнахьа юкъера лаьрхlача ткъаь шийтта тонн люцерна lахьокх царех хlерабе.

Х. АБАЕВА.

Хьувкъам-80 чуэца мишта кийчлу тохкаш

РЕЙД ХА ХЬЕЖАЦ...

Назрановски районерча «40 лет Октября» яхача совхозе 3.5 эзар совгlча гектара тIа кхачаш латт гурахьа дийна ялат. Дlадийцача ялаташта lунал деш дукха къахьийгад механизаторашка а бlаьстан юкъе а. Баьццовгlий овлашка кхоьчийташ минеральни удобренеш тайсай, онсар а юртбоахама культурашта зе деш йола садоалла хlамаш а дlайоахаш обработка яьй. КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленума соцамо дlадехар кхоачаш а деш, ялат кхедераша дош деннад укх шера 6300 тоннал кlезигагlа долаш пачхьалкхенга ялат дохка. Хlана механизаторашта хьалхашка латтача декхарех керттердар — хьувкъам чуэца дика кийчлулга.

Коллективо лерхl дерригача кхашкара ялат лоацаш хана — 10—12 дийнахьа — хьакха я хьекха, арда. Хlаьта цар лерхlар кхоачашде торонаш йолаш а я. Хьувкъам чуэцаш хургья цу гlуллакха-вlашагlъелла бlарча комплекс — ялат чуийду 30 комбайн, 9 жатка, пресс-подборщик, токхораш дlаувза а аргlаш хьалду а машинаш, хьатташка а ялаташ дlачуийдеча пункташка а ялаташ дlаувзаргдела ткъаь итт гаргга машин.

Массайолча комбайнаш ремонт яьй, уж лелаве экипажаш йолаш я.

— Хьувкъам чуэца техника а экипажаш а мишта кийчъелнай хьажара генеральни репетици е кийчлуш да тхо, — дуац гаража заведующе Горбаков Хьадриса. — Цудухьа цlаьхха а хьожаш да тхо хьувкъам чуэца безача агрегаташта лерттIа ремонт яьйий. — Йоах цо механизатораш гонахьа а кхесташ, мутlарагlа юртбоахама машинаш лаьттача оагlорахьа дlа а хьежаш. — Массаза санна, укх шера а чlоагlа тераьн тlалоаттабергба оаха кхашкара ялаташ цlена чуэцара. Социалистически яхьа условешка из дош къаьстта белгалдаьккхад.

Совхоза центральни хьетт йолча долх тхо, укхаза тlахьожеш ва Оздоев Халат. Укхаза а хоелу ялат чуэцна ха юхетlерталга. Ялаташ цlендеш йолча машинашта, из хьатlалуъттача lодовсадеча механизмашта ремонт яьй. Ялат докъадеш йола агрегаташ тоаь болла боахкар наладенкаш.

Назрановски автотранспортни предприяте а хилар тхо. Водителаш а ба хьувкъам чуэца кийчлуш. Предприяте директора Беков Муради дийцар тхона, укх шера районерча кхашкара ялат чуэцача болх беш 60 автомашин хургья яхаш. Ди мел дезар деш боахк автотранспортникаш ялат дlа-са кхухьача хана lаькъагlа из доаца дайташ Даьхенга дlакхачийтара.

Бакъда, районерча дерригача боахамашка «40 лет Октября» яхача совхозе санна дика кийчбеннабац хьувкъам чуэца. Масала, «Маяк» яхача совхозе соахка гурахьа дlаоттайича дена кхы кулг ца тохаш латт комбайнаш. Укхаза кхыметтел царна тlера е эlанараш а, е оасаш а хьальхаяц, агрегатий балха узлашта дьтта хьекхадац. Цунга хьежжа дерригаш машинаш а тlера мукх йиай. Ийс комбайнах йиъ ерригаш электропроводна хувца езаш я. Хьатта де дезар даьдац.

Совхоза керттерча механика Измайлов Тамерлана са де хlама лац яхаш кулгаш дlа-са ухийт. Ялат дlадувш хиннад. Хlаьта из чуэца хlана а дикьа ха я. Йоах цо.

Укхаза хаттар де доагlа: lай фу деш бар чах? Цу хана кхашкарча балхаца боацаш мукъа ма барий механизатораш. Укхаза бахьанаш даха дезац. Де дезар шийа хьннахьа ца даьлга мара кхы хlама дац яв.

Соахка а кхы дикагlа кийчбеннабацар е боахам хьувкъам чуэцара. Юртбоахама машинашта лерттlа ремонт ца яр бахьан долаш техника каст-касти йохар, автотранспорт де хlама а долаш латтар. Соахка шоашта тlакхаьчар ха дезар совхоза кулгалхошта. Хьагучох, дlадахача шеро еннача урокаша совхоза кулгалхой кхетабаьчоа тара дац укхаза гlуллакх.

Иштта деха гlуллакхаш хlана тоаде тlехьа дац. Цу гlуллакха сомабовла беза совхоза кулгалхой, кхоачамбоацараш дlадахара оарцагlбаха беза цар, къахьегама овсарле лакхагlа хургйолаш тоаде деза балха хьалаш. Бизза пайда эца беза йолча торонех.

А. ДЖАНДИГОВ, Назрановски района халкъа тlахьожама комитета председатель; М. МАЗИЕВ, «Грозненский рабочий» яхача газета соб. корр.; А. САГОВ, «Сердало» газета соб. корр.

Дийнача хаоттамах пайда а эцаш, ма хулла сиха бlаьстан балхаш чакхдахара хьинар ца кходеш къахьег кхашка Гудермесски района «Терек» яхача совхоза механизатораша. Къаьстта овсарле лакха йолаш балхаш ду цар чекашка дуга дlадувш. Царна юкъе яьржача социалистически яхье хьалхле яьккхай трактористаша М. Кайхарова, С. Товбулатова. Юкъера лаьрхlача хlара дийнахьа 40—50 гектара тlа дика лакха йолаш дуга дlадув цу шинне шоай агрегаташца.

СУРТАШ ТIА: механизатораш М. Кайхаров, С. Товбулатов. 2. Цар агрегаташ дуга дlадувш йоахк.

В. ЮНЦЕВИЧА суртащ.

Дика хоамаш

ИттлагIча пятилетка задани ханал дукха хьалха кхоачашъяра доккхий декхараш тlаийцад «Оргтехника» производственни объединене Грозненски «Электроприбор» завода коллективо. «Тlехьабусараш боацаш бе болх» яхача ростовчаний инициативагlа шерра социалистически яхь йоаржаьча 137 болхлочо рапорт делар пхе шера план В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денга кхачалехьа кхоачашъярах. Царех ахаш совгlа бараш шоай тамагlа а долин тlехдика мара продукци яра ца хецаш ба.

Предприятерча цехашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай Головин Иван Михайлович керте латтача йиъ-лагlча ремонтно-механически цеха коллективо. Шиъ бутт совгlа ха я цо цхьайтталагlча пятилетка чотагlа къахьега. Хlинзлехьа укх пятилетка планал совгlа пеха болхлоша арахийцай бlаьш эзараш сомий маьха товарни продукци.

Шоаш деннадош ханал дукха хьалха кхоачаш а даь, укх шера 22 апрелага кхачалехьа иттлагlча пятилетка задани кхоачашъярах рапорт деннад заводерча 21 бригадо. Царна юкъе а эггара хьалха пхе шера план кхоачашъярех я Д. Н. Синякин, А. Е. Карагичева, М. К. Синкин керте латтача слесарий-сборщикий, прессовщикий, электромонтажникий кхо бригада. Шоаш кийчъеча продукце цхьаккха тайпа брак а ца нийсйолийташ хlара сменагlа норман 140 — 150 процент кхоачашъю цар.

* * *

СССР керда Конституци тlаийца кхо шу дузача денга кхачалехьа иттлагlча пятилетка план кхоачашъяра «Хlара балха денна — дикала Знак» яхача девизагlа шерра социалистически яхь йоаржаьй «Союзавтоматстром» ВНПО Грозненски опытно-экспериментальни завода болхлоши. Яхье баьннараша дерригача технико-экономически хьокхамий биъ бетта план тlеххоачашъяьй. Продукци маьхала яккхара пачхьалкхен план 102 процент кхоачаш а яь, планагlа лаьрхlачул совгlа маьхала яьккхай бlаьш эзараш сомий маьха товарни продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра план 103 процент кхоачашъяьй.

Социалистически яхье хадданза хьалха латташ волча заводерча 80 болхлочо хlанзлехьа дикка тlеххоачашъяьй иттлагlча пятилетка задани. Царех ба хlара сменагlа норманаш 150 процентал чухьанахьа кхоачаш ца еш бола коммунистически къахьегама ударникаш токарь А. С. Алешин, фрезеровщик А. Н. Чепалов, кхыбараш. Иштта пхе шера план ханал дукха хьалха кхоачаш а яь цхьайтталагlча пятилетка календарагlа къахьегаш бархl бригада цхьа участоки я заводе. Царех я Дягалев Юрий Викторовичи Шабан Владимир Николаевичи керте латтача слесарий-сборщикий бригадаши воккхагlволча мастера Волтин Иван Васильевичa кулгалдеча участка коллективи.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА ХОАМАШ

ВАРШАВА. 3.5 миллион гектарал совгlча лаьтташта укх шера молхаш етт польски юрта массаза а гуш йолча ПНР юртабоахама авиаце самолеташа. Республика кхаш тlа фегара вахта дlахьош я 150 самолети вертолети. Хаоттама хьалаш аьттув боацаш дале а летчикаша лаьтта лелдераш гlо дир кхашкара керттера балхаш шиъ ханнахьа чакхдаха. Хlана авиатораша гlуллакх ду мехкара хlамаш дlаюча лаьттаех дикъагlча дакъа.

ЛОНДОН. Британски гlайренаш тlа инфляце укх шера темпаш е карара бутт чакхбоалаш эггара лакхагlа хургья — 22 процент. Инфляце хlанзара темпаш консерваторий правительство lаьдала керте оттача хана хиннача хьокхамел шозза лакхагlа хилар белгалдоахаш экономисташа уйла тlаухийт английски стерлингий фунта хlама эцара низ бовраш тори кабинета политикаси юкъерча духьаларча бувзама. Цу политиках хьахиннар да мехкира маьхаш сиха лакхдалар, промышленни предприятей финансови халонаш кlоаргьялар, экономически цхьан метте латтар, дукха нах бе болх боацаш бисар.

ТОКИО. Правительствана духьалара выступленеш дlахо хьош я Къулбехьен Корее. Сеулера Киодо Цусин агентство хоам ма барра, Кванджу яхача городе юха а цlий lоухийташ вlашка гlертар студенташи, полици, кхерамллен эскараши. Студентех дlакхийтар городера эзараш нах. Цар правительствага дlадех чрезвычайни хьал дlадаккхар.

НЬЮ-ЙОРК. Цlаккха а ца гlайттача тайпара къамаш гlайттад йоккхагlчарех цаl йолча американски курортни городе Майаме (Флориди штат). Цун улицашка йоагаш я цlераш, баррикадаш яьй, хозаш я етта топаш. Вlашки гlертача кlезигагlа вале а 19 саг вийнав, бlаьнешта човнаш яьй, 350-нел совгlа саг лаьцав.

Нах гlоьттара бахьан да Тамп яхача городa судо негр А. Макдафори вера бехке ву 4 кlай полицейски бехказа боалийташ баь соцам. Судо баьча соцамо чlоагlа эгlазбигаб неграш. Эзараш бола Майаме баха lаьрика цlока дола нах улицашка арабаьлар цу расистски соцама шоаш духьала болга дlахайташ. Цар дlадийдар дош юхадуцар а бехке бараш чlоагlа тlалазар делта а. Расистий провокационни гlуллакхаш бахьан долаш вlашкагlортилга хилар.

ДАР-ЭС-САЛАМ. 20 шера лаьрхlа Танзани экономически социальни дегlайоаларa перспективни план чlоагlъяьй мехка доал деча революционни партe Къаман исполнительни комитета Аруша яхача городе хиннача заседание. Тlаийцана документа ларда тlа уттаергъя республика материковни гlайренийн доакъоашта лаьрхlа палаш йола юкъарпачхьалкхен пхе шера планаш.

Плана тlа лаьрхlа да хlанзара бlаь шу чакхдоалаш промышленни юртабоахамен продукци дикка дукхагlа якха, танзанийски халкъа вахара хьал - торо айс. Иштта, валови къаман продукт 42.3 миллиардагара 136 млрд. шиллингага кхоачаргья.

РАНГУН. Пекинагахьа лестача формированеша герзашца деча довнашта духьалара демонстраци хилар Бирме. НАБ яхача информационни агентства хоам ма барра, Качински къаман области Ванигмо яхача, Араканcки къаман области Минбья яхача, Магве яхача (Магве округ) городий улицашка араьлар 60 эзар совгlа демонстрант. Цар лахьар мятежникий бlеха гlуллакхаш соцаде а Китая хьаллоаца Бирмера сепаратистски болам соцабара правительственни эскараша гlо дар а хьалехаш дола транспаранташ, дlакхайкадора лозунгаш.

Цул тlехьагlа хиннача митингашка наха дlайовзийтар мятежникий керда зуламаш бакъдеш йола керда фактaш.

(ТАСС).

Шура алсамъяргья

Атта хиннад ала йиш яц дlадаха шу «Назрановский» совхоза хьайбаш леладерашта. Тоъам болаш доакъар lалаш ца дар бахьан долаш дукха халонаш лайра цар чакхдаьннача lай. Доакъара геттара чlоагlа кхом беш, хала lангара даьхар хьайбаш. Хlаьта а, пятилетка тlеххьарча шера хьалхарча квартале тха совхоза хьайбаш леладераша пачхьалкхенга духх дохкара план 192 процент кхоачашйир. Биъ бетта планагlа дохка дезар 84 тонн дулх, хlаьта дехкар — 140 тонн. Бакъда, биъ бетта лаьрхlача шура йохкара план оаха кхоачашъяьяц. План кхоачаш ца еш йисара бахьан — дуккха доахан ца деттаw хиннилга, концентраташ а моши доакъар а ца тоъаш хиннилга.

Хlанз доахан ахкин лигреда. Уж ден а бус а доажаду даьгlенашка. цул совгlа, хlара lатта 45 килограмм моша доакъар, цхьа килограмм концентрат, 40 литр моана лу. Хьайбаш кхабарга хьежжа шура а тlаххет. Хlанз хlара кхоабача lатто юкъера лаьрхlача 3.8 килограмм шура лу. Массехк ди хьалха Аьлтий-Юртарча фермо пачхьалкхенга деннен-бийсаннен 1965 килограмм шура мара йохкацар, хlаьта хlанз — 2041 килограмм.

Пхийтта шу да аз доярка болх бу. Цу юкъагlа дика lемаьй аз айса леладеча хьайбай оамалаш, хlанз дика хов сона шура алсамъяккхара фу еш. Цу гlуллакха керттера дар — хьайбаш шийа ханнахьа а лерттlа а кхоабилга, де дезаш дола гlуллакх дикка делга. Иштта лоархlаме да доахан шийа ханнахьа деттилга а. Хьалхатlехьа уж деттаw хилча хоа а луш, кlезигагlа шура лу цар. Хьайбаша шоашта дlадилла дерригa доакъар дуаргдолаш аз хьайнаш дизза из lоьу а ца тelадеш, кlезиг кlезига дехк.

ИттлагIча пятилетка тlеххьарча шера доккхий социалистически декхараш тlаийцад оаха. План 1750 килограмм йолаш хlара кхоабача lаттагара 3250 килограмм шура якха лерхl аз. Укх шера хlанзалца яьккхар дlалаьрхlача хlара кхоабача lаттагра 857 килограмм шура якха вlаштlехьдаьннад са.

Дукха шераш да балха йоккха опыт йолча доаркаца Сагова Маремаца яхье а яьнна аз къахьега.

Хlаране хьалхйе якха безам бале а, тхоайла къайлена лелаш оаха. Цудухьа балха оаха доаха хьокхамаш а цхьатарра да тха. Бакъда, уж хьокхамаш дуккха а лакхагlа хила йиш яр оаха леладу дерригa доахан деттаw даларе. Масала, аз лелвеча группана юкъе ца беттан пхийтта етт ба, уж миссел да Марема леладечарна юкъе а. Уж кастта дахкаргдолаш да, хlаьта деттаw дола доахан дукхагlа хиларга хьежжа шура а алсамъяргья.

Белгальякхха езаш иштта дика къахьег тхоца болх беш йолча доярка Айдаева Зулпас а. Цун хьокхам а тхачарел кхы дукха лохагlа бац — 819 килограмм.

Хьайбай продукци алсамъяккхара дика новкъостал ду тха ферме шерра яьржача социалистически яхьо. Ферме хьачувоаллача уллача уга тlа хlара дийнахьа оаха болх мишта бу дlаязду. центральни ургальбe а ферме а сийлен байракх айю, къахьегаме хьалха латтача дояркашта совгlаташ тел.

Хlанз хlара дийнахьа дукхагlа хул оаха доахангара йоаха шура. Де мел дезар дерда тха барт тайнача коллективо шийна тlадиса декхар дизза кхоачандала.

М. МАЛЬСАГОВА. Назрановски совхоза доярка.

Барт болча беркат соц

Укх пятилетке цхьа шу дlадахийтадац тха коллективо пачхьалкхенга шура йохкара планаш кхоачаш ца еш. Дикача хьокхамашца дlадоладаьд ер шу а. Хьайбаш lангара дахара lалашдаь хинна доакъараш кхоачам болаш хиннадоацилие а, цхьа бутт дlебахийтанзар хlара кхоабача lаттагара соахкартул дукхагlа шура ца йоаккхаш. Цу гlуллакхо вlаштlехьдалийтар план 310 йолаш, хьалхарча квартале пачхьалкхенга 333 тонн шура йохка.

Иштта овсаре, хьаьнала къахьега карагlдоалийт коллективе барт, цхьоагlо хиларо, шоайла новкъостал де массе хана кийча хиларо.

Масала, доярка цамогаш а хинна доахана lунал де саг воацаш дисача, уж пхиппа е ялх-ялх болаш шоай группашка дlа а нийсе леладу вокх дояркаш, шоайдараш-та санна дика довл а деш. Иштта мара из гlуллакх хургдоацилга ха а ховш сатийна шийна дарба дайт цамогаш хинначо а.

Доахана доакъар дуллаш малагlчоа мел дилла деза уж леладечоа, деттачоа дикагlа ховргдолга кхета а деш юкъе доярка йоацаш хьашна доакъар диллац беза lуша. Хlаьта шура дукхагlа ме йоаккх дикагlа да царна, е кхыча тайпара аьлча, йоаккхача шурах тайша да царна доагlа алаш.

Къона дояркаш я ба тха боахаме. Балха гонзал дикагlа кlоаргагlа lомае, кхетае йоккха новкъостал ду царна дукхача хана деза болх а беш йоккха опыт lоаьча хьалха латтача дояркаша, масала, Беган Элас, Калиматова Хамсата, Воденецкая Аннас, Бокова Марияс, кхычар.

Коллективе барт хургбола дуккха дика гlуллакхаш чакхдоах тха заведующе Евлоев Султана. Шийна из дlакхоача новкъостал ду цо гlо эшаш веначоа. Оазбезам бац цхьаннегахьа а.

Иштта барт хиларо вlаштlехьдалийтар тха коллективa доакъар кlезига долаше а йоаккха продукци лоа а ца еш хьайбаш толамца lаттара дала.

Йоагlа йоакхо ю колхоза а ферма а кулгалхоша тха хьайбаш леладерий къахьегам аттача баккхара, балхацара моральни а материальни а безам совбаккхара. Масала, ферма ерригача помещенешна болх беш я чура кхо, кувхаш механически арайоаха, доакъар дуллаш йоза транспортераш. lай йlайха хул боша беттача хана эша гlирс лоаттабара а из кийчбара а хьакъоастаяьча помещенешка. Бакъдар аьлча, мукъа йолча хана цlеча уголоке салоl оаха. Укхаза массе хана хул керда газеташ, журналаш, йолаш я телевизор, кхыдараш. Белгалдаккха доагlа, цlе уголоваш мел дика кийчъяьй хьожаш хиннача комиссе тха ферме йолчоа лакха мах баь хилар.

Цу чу ю оаха социалистически яхьа итог еш собранеш а. Колхоза правлене оттадаьча тайпара хlара итт ди даьлча яхье хьалхара кхо моттиг яьккхара дояркашта ахчан премеш тел, хlаьти хьалхле яьккхаpoа, цул совгlа карара кара тела цlе вымпел а лу цун сийна колхоза правлене хьалхашка къахьегама сийна Цlе байракх а айю.

Хьалхашка латта декхараш тlеххоачаш а деш хьаьнала къахьегарах дуккхаза ахчан премеш тийннай Калиматова Хамсата, Беган Элайна.

Дика хьокхамаш а гойташ хlаьта яхье хьалха а йолаш соахка къахьегарах аргlа йоацаш кlувс эца бокъо елар ер шу долалуш Хамсата.

Цlе вымпел хlанз сога я. Iиз сайгара дlа ца якхийтар духьа тlехьа тlайоагlача хана сай низ дlакхоачар а дергда.

Апрель бетта хинначул дикка дукхагlа я хlанз моша доакъар тела доладаьчул тlехьагlа хlара lаттагара ферме йоаккха шура. Аз айса дийнахьен буси юкъера лаьрхlача 10—11 килограмм йоаккх.

Сол дукха тlехьа ца бусаш болх бу Калиматова Хамсата а, Беган Элас а, Воденецкая Аннас а, кхычар а.

Пачхьалкхенга шура йохкара пхе шера план 96.3 процент кхоачашйир тха коллективо соахка. Хlаьта план кхоачашъяра йохка езаш йиса шура укх шера керда Конституци тlаийцача дийнахьа, 7 октябре ехка якха дош а деннад. Аз айса, соца яхь лелаеш йолча Э. Бегяна, Х. Калиматовас лаьрхlад укх шера хlара кхоабача lаттагара кхо эзар килограмм совгlа шура якха.

Де дагалаьцар чакхдаккхар духьа низ кхоберг бац тха коллективо а аз айса а. Хlаьта кхоачам болаш доакъар хуле, ферме гlолла хlара кхоабача lаттагара 3000 килограмм шура якха йиш йолаш да тхо.

Л. СЕРИКОВА, Сунженски района Цlеча Эскара цlерагlча колхоза доярка.

Иттлагiча пятилетка тIехьхьарча шера Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоккхача заводa установкашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латташ я Централи газофракционирующи установка коллектив. Укх шера хьалхарча бий бетта план хапал дукха хьалха кхочаш а я, планагIа лаврхIачул совгIа установка технологаша ярахийцар 560 эзар сома мах кхе мехкдаьтта продукци.

Социалистически яхье тIехдика хьоккхамаш а доахаш, хаддаза установка сменашта юкъе хьалха латташ хьайоагIа йоккхагIйола оператор Серебренникова Патимат Махаковна нерте латта смена. Эггара опытнегIа йолча технологех цаI я смена кулгалхо. Ший декхараш даим цIенеч дизаван кхоачашду цо. Установка схема дика йовз, технологически режим массаза а нийса лелаю.

Хьинаре къахьегарца шийгара хьокхам а телаш, ше санна болх бара оарцагIбоах смена кулгалхочо сменера технологаш. Патимат Махаковна санна белгалбаьнна ба операторш Родичева Любовь, Рындина Валентина, Горшкова Асият, Печенцов Александр, кхыбараш. Из смена къахьегама вахте латтача хана тешаме хила мара везаш балха тIа цо хьовзам хулийтарг ца хиларах, брак йола продукци нийсйолийтарг ца хиларах, нийчъю продукци тIехдика мара хург ца хиларах.

Хьаьнала кха а хьегаш П. Серебренниковас даьхача толамий лакха мах баьб, дукха совгIаташ а телаш. Царна юкъе я ленински юбилейни «За трудовое отличие» яхен ши медаль.

Установка операторашта доккха новкъостал ду болх дикагIа дIабахийтара компрессорни узла машиниста Мусаев Саид-Ахьмада. Цо долледеш йола оборудовани массаза а болх бе кул. Мишта лел хьа болх аьнна шийта даьча хаттара Мусаева массаза а доккхал деш жоп ду: «Ший доллача хIаманца техника вIашттIехьа я» аьле.

СУРТАШ ТIА: (аьрдехьаре аьттехьа) операторш П. Серебренникова, Л. Родичева, В. Рындина, А. Горшкова, А. Печенцова, Г. Янкиец, юоллагIча сурта тIа: С.-А. Мусаев.

С. ХУГАЕВА тексти сурташи.

ЗУЛАМАШ ХУЛИЙТА БАХЬАНАШ ТОХКАШ

Грозне Насынная яхача улицагIа № 16 йолча цIагIа ваьха Шалакин ший цIенъюкъе вийна норавир. Кулгаши когаши дийхкачул тIехьагIа расклидушна тIа Iотiа а вийхна нитача цун дегIа дукха човнаш яьр, наьхха тIа урс а тохаш.

Административни органаш сиха оарцагIъялар бахьан долаш зулам даьраш сиха хьегучабаха аьттув баьлар. Из къиза зулам даьраш бар ткъо шу даьнна Матаев Геннадий, ткъаь цаI шу даьнна Арнаутов Виталий Николаевич.

Шалакина хьалхашна шоаш тешаме нах хилара кеп я уттаеш, из волча молашдуаш хиннача цар автомашинек еза хIамаши якъар духьа цIенда вийнав, тIаккха из вийхха Iо а илла байлда дIабахаб.

Из уголовни гIулакх тохкаш гучадаьлар Шалакин велехьа массеха бутт хьалха Матаева шийца Ваев Глеб Глебовичи Вилаев Руслан Тагировичи волаш гражданин Шовхалов вийхалга, цунгара аьккха «Жигули» автомашинен 80 сом ахчеи дIи а хьош.

Цар массане а вахара гIуланхашна хьежача гуш да, уж берригаш а, кьона бале а, боккъонца ккийна балалехьа зуламий новкъа эттала.

Къахьега дешхарийла я ваь условно мукъавалийта хиннача Матаева ше воча оагIорахьара хьахьекхав. Малара тIаьхувш а балха тIерахувлаш а хиннав, ха йоацача хана общежитера ара а ваьле дIаводаш оамал йолаш вар. ХIаьта кулг яаде спецкомендатуре ший хан-хиннахьа хьавоагIаш вацар.

Вилаев прогулаш ярах балхара дIаваьккхавр. Баев 1977 шера шабахтара арваьнпавале а, тоавала дага вацар. Цун тIехьхьара лоаца ха хьатIанхачалца йолча хьна из фу тайпа вахар леладеш ва хьожаш саг хиннавац.

Кагийча наха цу тайпара зуламаш дарах масалаш кхы а дукха доаладе йиш яр. Бакъда, уж хьахилара овлашна хьежача гуш да хьалха санна хIанз а дуккхача начхьалкхени общественни организацеша беш бола кхетама болх мела хилар, закона тIа белгалдоаккхача тайпара харцваьнача сага уголовни, административни, дисциплинарни, общественни IотIъам белга Iалаш ца дар. Цудухьа совхиа сентябрь бетта арабаьннача «Правопорядок лораелта тоадарси болхаш телхаврна лоаттабу къовсам чIоагIбарехь хьанъесхьарча» КПСС ЦК соцам тIа геттара нийса белгалдаькхад бе боагIа кхетама профилактически болх ца беш нукъагIдисар юханийслургдац административни хьисапе чакхдоахача гIулакхашца, аьнна.

Цу дешай лоархIам кхы а айлу уж тайпи гIулакхаш вай даим ихар санна саг зулам даь ваьлча мара дIадоладеш лоацила белгалдеьккхачи. ХIаьта, вайна хоьш ма хилара, керттердар профилактически болх болча метте.

ТIаккха цигара хьадоагIа кагирхошта юкъе беш бола кхетама болх дикна тоабе, тIехдаьха малараш мелараша къовсам чIоагIбе безаш хилар. Хулиганство леладрах уголовни бехктоххаме эзача дуккхагIбараш из зулам мелина а болаш даь долга ховш да.

ХIанз атта саг хургвац зулам дара тIаккхувш вар ший ханнахьа юха ца техача гIулакх доккхача вожга кхоачилга ца ховш. Цу хьалашна вIалла ла йиш йолаш яц цхьаболча кулгалхоша еш йола ледарло.

Шелковской района «Красный пахарь» колхозе жа Iу волаш къахьегаш хина Абдулгалиев дисциплина йоацаш, къаракъаш мелаш, зуламаш деш хиннав. Бакъда, балха тIа а цIагIа а харцахьара вахар леладарех колхоза правлинен общественни организацейи кулгалхоех цох бехк боаккхаш саг хиннавац. Иштта, ший лоIамагIа виса лелаш хинна Абдулгалиев геттара чураваьннав. Шоаш леладеча Iаьдала жена тIера даьккха тха дохия гIийртав, хIаьта ший сесаги цун вoIи духьала баьлча топ теха сесага чов яьй, цун воI вийнав.

Республика судашка къестадеча уголовни дешаъта анализ йича гуш да, вайга долча кхоачамех вай бизза пайда эцарс, царех дуккхагIдараш ца хила а тарлуш долга. Алхха соахка хьалхарча ялх бетта судамаш яьккхувш боагIарашта юкъе нийсбеннаб ВЛКСМ членаш царна юкъе дикка дакъа кхоча юкъерча дешара школашна, профессионально-технически училищашна дешаш хиннерашна, дуккхаберaш общественно пайдане къахьегаш хиннанаб. хIаьта ца дешаши болх ца беши хиннараш хайра хиннабеце а. Цар зулам дарах бехктоххам тIабужараш алхха цар дай-нанoй хинни Iац.

Зулам даь хIара кхоалагIвар е наьнапа, с даьца вахаш хиннав. ХIаьта болаш ба хIанз даь наьнаген даь даьген шоай бераш дуташ дIауха дай-новой а. ХIаьта зулам даьрашта юкъе цу тайпарча берашка кхоача дикка дакъа Ужжаморгаш дикка кIезигагIа хургбар атта цхьана бахара вIашагIкхеташи цул тIехьагIа бераш хьахилча вIаши къасташи бола дезалаш дукха бецаре.

Цу хIамаша а вайгара дIадек чIоагIа дезелаш хьабара дукхагIа терко елга, кхувш йоагIача тIехьенна бакъахьара кхетам лулга. ГIоркаьнна педагога Макаренкос ма аллара вай дидалийта йиш яц во кхетам бенна бераш нз вай кховнара бала, белтам, кхьча наха, мехка хьалхашна бехказ дувла дезача оттар долга.

Нийса кхетам баларан зуламаш ца хилийтар духьа профилактически болх барен эггара хьалха даиза даргдоадар — из хIара зIамига я доккха а зулам коллективе лертIа терьладеш хулга, харцбаьннараш бехктоххаме озилга, уж ловргбоаца хьалаш хьаделга.

ХIаьта цкъаза нийслу мугIарерчар меттел, кулгалхоша а зулам даь нах хьалувцаш.

Иштта хьалха кхоза суд яь хинна Ковалев, цу даьнъе мевна а волаш транспорт лелаярех а. Машин лелаяра боклъонаш дIаьха воллаке а, цхьаннахьара сна боккъонаш кисa а йоахкаш, менна вехк а волаш автотранспорт лелаеш хиннав милице соцаваьча хана.

«Чеченингушводстрой» Грозненски гIишлошъяра управлене автобаза № 6 йолча автоколонна начальника Р. С. Джамалдинова следственни органашта цох лаьца геттара во характеристика еннало, хIаьта цун гаргарча наха НГIАССР Лакхехьарча Суде Джамалдинова цIерагIа хьакхачийтар из хестаеш яр. Цул совгIа, колонна коллективо еча ходатайства тIа ра гуш да Джамалдинова къамаьл даьча хана Ковалев дика могавь хилар.

Кулгалдеча балхаш тIа е кагирхошта кхетам луш барашта юкъе хIанз а нийсалу хила тарлу зулам ца хилийтара оарцагIа ца боалаш, хIаьта из хинна даьннача тIехьагIа де доагIар ца деш барашe.

Город Грознерча № 38 йолча юкъерча школе дешаш хинна Давлетмурзаев дешарах кхуиш ца хилараха школе ноттагхьа мара хьа ца ахарахи № 11 йолча болх беча катирхой сайрийнарча школе дIахьожавир.

Из цига хьожове воагIаш дIахьожаваьь е ващ къовста до дахкац вай, бакъда, хоша да из школе мевна а волаш хьанхалга, из харцахьа леларца занятеш юкъагIйоахаш хиннилга, шоаза кхерамe хулиганство шийгара цо гойталга, 500 сома мехьа хIамаш школера яхьарах бехке веш хиннилга.

Цун гIулакх тохкаш хиннача органаша яьча запросах Давлетмурзаев дешаш хиннача классии кулгалхочо В. Т. Коцубюка из воагIача тайпара харцвеши хIаьта тоавалара догдоахилга йоацаши ва аьнна характеристика еннай цунна. Цул тIехьагIа АССР Лакхехьарча Суда уголовни дешашта йолча судебни коллеге суд яь вола из Давлетмурзаева гаргарча наха юкъхетаре школа коллективага хьалувалар яхаш дехар деш дола ходатайство хьаера. Цу тIара гуш дар В. Т. Коцубюка ше къамаьл деш Давлетмурзаевах йоахача цхьайолча дикача оамалех а дийца хилар, хIаьта «шийца беседа йича е йоагIа вывода еш ва» яхаш а вувцар.

ХIаьта из ходатайство яра гIулакх айдаьча хана а цул дуккха ха хьалхагIа дезза а Давлетмурзаев дош къасталаьца лаьца воагIавеш хилча уж беседаш цунца мишта вIашттIехьйоахаш хинна ховш дац. Иагахьа санна цар дагара прави из лацалехьа яьраш яле цар вувцар сенга кховчаьннера вайн ховш ма дий.

Цу тайпара вIаштIехьа доаца гIулакхаш судебни практике цхьа-шиъ мара дераре уж хьоа ца деш дита а тарлургдар, амма из нитта дац, хIаьта цу тайпара принципиальни йоаца позицеш цхьаболчар лувцар бахьан долаш общественна хула эе Iалаьмате доккха а да.

Партийни органаша кулгал а деш предприятей, учрежденей кулгалхошна шоай низаш цхьана вIашагI а теха зуламашца лоаттабу къовсам чIоагIбара, уж кIезигдара е вIалла хургдоацаш дIадахара де мел эцар де дезаш я административни органаш.

Р. БАТХИЕВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Суда председателан заместитель.

АТЕИСТАШ КХЕБУ

(№ 15 йолче школе-интерната педколлектива опытацара)

Советски наьха Iилман мировоззрени хьахилар, парте гIулакхан коммунистически идеалаштех боарам боацаш мутIахьа хилар, социалистически Даьхе, пролетарски интернационализм езар идеологически, политико-кхетама балха дог хила а хиннад, долаш а да аьннад «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцам тIа.

Из йиш (Мадина аргда вай цунах) школа-интернате деша ера гаьнна ловмарчи юртара. Догкъайла, оамал йоацаш, юстара лелаш яр из.

— Юххьанца цун дукха уйла еш хилнзар тхо, — яхаш дувц № 15 йолча школа-интерната директора Магомадова Фариза Вагабовнас. — Кердача йа йовзача коллективах хьаккийтта айхьаза валанза волча сага оамал из хетеш хилар тхо. Массехк бутт баьлар. Ший дагардар хайта, эшар, дезар дувца цхьанна неш хилнзар Мадинай. Цул совгIа, цхьадола дина Iадатеш леладе гIертаи дикахь тешаш яр йийг. Укхаза сага сийле йол а ца еш дина духьалара темах цунца хьаьъкъалца къамаьл де вIаштIехьдаьлар педагогически коллективна, воспитателий. Юххера а, Мадинай да-нана чIоагIга динах тешилга а из динах тешаргIолаш хьалкхее гIертилга а хайра тхона.

ХIаьта тхо цу гIулакхаца машар хила йиш йолаш а дацар. Дуккхача хана а хьаькъална а къахьегар бахьан долаш хувцабелар Мадинай сакхетам.

Кхоачашхилар № 15 йолча школа-интерната педколлектива лийрхар. Дуккхаза даьча хозача къамалаша ыстир йийго догкъайле. Цхьа ха яьлча цхьадола Iаламца дувзадения хIамаш, лене Iаьдалаш, Iадаташ Iилман кхетамца довза ховш хилар Мадина.

ХIанз ший бера хинарча вахарах масалаш кхувлаш боккха пропагандистски агитационни болх комсомоле беш йола дина атенст а хинна дIантай Мадина. Дина боадо дIаяккхара педагогаш новкъостал даьдецаре, атеистически кхетам беннабецаре фу хинна хургдар цунах?!

Ховш ма дий йоахала прогресс кхетталаш, коммунизма тIехьа хоаттабеча къовсама ноакхарло еш йола Iилманна духьалара идеологи йолга. Хьалхувш йоагIача тIехьенна коммунистически кхетам баларах дIакъоастаде йиш йоаца цхьа дакъа атеистически кхетам болга. дина а кхыдола а тIехьадиса хIамаш дIадаха дезилга дика кхетаду школе.

МоллагIча Iилмо, дешара дисциплинаша хьестаду даьла низаш, тамашийна хIамаш кхыдола дино хьадагалийцараш овлангара дезз харцдеш дола объективни законаш. Цудухьа хIара предмета преподавателa — филолога, математика, биолога, физика историка, кхычун атеистически знанеех пайда я эшар дешархой уIлаш тIергале йиш я диалектико-материалистически мировоззрени, атеистически выводаштa.

Массехк масал доаладергда вай Дуккхача хана деш Iалама кхийле йолаш хиннай электричество, хIаьта ди детарахи тIоа сегарахи хьерача наха меттад уж хIамаш даьлашара да аьнна. цудухьа тийшаб уж даьлех. Яхаш шай физика уроке электричество дийцар берашта хьехархочо Г. М. Цебенос Iалама дерига кхыдола хIамаш санна электричество а Iалама законах болга, Iаламен техникан кхетам болча наха цун бакъдараш довзилга белгал а доаьхаш берех дийпа Iилмен тайп-тайпана кхетам телаш хиларах дийцар хьехархочо. Iилмо саг лакхвелга, цун низа айбелга, дино из лохвелга, Iалама хьалхашкара цун низ эшабелга хара дешархошта гIо дир цу гIулакхо. XVIII бIашере динен кийалеи IотIъама кIалхара Iилма дикха гIерташ М. В. Ломоносова лоаттабьча къовсамах дийцар Галина Михайловнас.

Атмосферин электричествана тохкам беш Ломоносовна цхьана болх беш хинна физик Рихман ди тохаш вер даьла къайлеяш йоаза, дала хьаьхелла а кулгалдеш а бола Iалама низ шийна карабербабе волирах из пушна даь таIозар да ала уж гIерташ хинна хиларах дийцар цо.

Громоотводаш а еш электричествац тохкамаш долга дехкилга хьадийхар проповедни киназо. ТIаккха тIагIертта Iилма гI даьккхар Ломоносова. Iилман балха киназо новкъарле ергйоаца гIулакх вIаштIехьдаккха гIертар из.

Наьна мотти литературен хьехараша Р. А. Ошаева, Ш. М. Алиева дика вIаштIехьбаьккхаб харцахьарчен дIаьхача заман юхедиесва вола гIулакхашца къовсам лоаттабера болх. Цу гIулакха пар дика пайда из моттигерча авторий Бадуева «Паьтiамат», А. Хамидова «Абубешир», С. Арсанова «Доттаг1ал хьайавчa», А. Айдамирова «ХIаьта бийсаш» санна йола произведенеех.

Атеистически темах къамьлаш деш халкъа инцаех, кIоанолгех, атеистически чулоацам болча цхьайолча художественни произведенеех пайда эц. Дешархошка «Крестный ход в Курской губернии», «Отказ от исповеди», «Неравный брак» яхача картинех сочиненеш язъйит филологаша.

Дешара программал совгIа № 15 йолча школа-интернате чIоагIа уйла тIайохийташ ба дешархошта атеистически, дина духьалара кхетам балара класса боаца болх. Укхаза каст-каста хул республикански а районни а «Знание» общества лектораш. ТIехьара хана укхаза хиннаб из Мустафинов, Айзаев, Каратаева, кхыбараш. Цар йийшай лекцеш: «Атеизм интернациональни кхетами», «Нохч-ГIалгIайчена ислам чудолар», «Вуьалба ияьха Iаьдалаш», «Ислами кхалсаги», кхыдараш.

«Дин бераши», «Селханаре тахапарен Iаьдалаш», «Дин косноси», «Шайчий маскашта чIал харцлувраш» яха беседаш еш дина болх бу воспитателаша.

Гонахьа бахача наха юкъе дина агитационни болх беш я интерната партийни, комсомольски организацеш, ерригa педагогически коллектив. Цу гIулакха кварталашта итт-итт цIенена йийкъай ерригa микрорайон. Парторганизаце чIоагIъяьча планагIа цига хан-ханнахьа беседаш из лекцеш еш.

Атеистически, дина духьалара пропаганда еш Iоаль опыт шоай новкъосташта дика дIайовзийта гIерт педагогически коллектив. Масала, дукха ха йоацаш хиннача наьна метта хьехархой республикански семинаре «За большевистский сев» яхача Бадуев СаIида книжках хьайийла хьежжа урок елар наьна метта хьехархочо Алиева Жукран Махмудовнас. Цо партийни позице тIара язьхар произведене коллективизаце тема, хьаьекхар керда юрт Iоаллача ханарча динах тешарий хаиц хIамаш. дийцар дина боздонах мукъадаьнна халкъ толама коммунизм хьалъьеча ший кхела да хилар боккъонца хьагойташ вола таханарча къчара масалаш.

Е. МАКСИМЕНКО.

ДоттагIала овлех лаьцна

КРИТИКЕИ БИБЛИОГРАФИИ

Исторически Iилма бехктоккхамеча а общественно - политически лоархIам болча а декхарех цаI де дуккхача къамех латташ йола Российски паччахьалкхе хьахилара наькъаш тахкар, цу йIаьхача исторически процесса марксистско-ленински позицеш тIара боагIаш бола мах къоастабар. Цунца дувзадення къьастта актуальни долчарех да вай мехка тайп-тайпара къамаш (царна юкъе нохчийи гIалгIайи дараш а долаш) Российски паччахьалкхенах дIакхетара исторе дешаш. ХIана аьлча советски халкъ санна керда исторически общность хьахилар бIаьшерений кIоаргаленашка ший овлаш дахийта исторически процесс хиларга хьежна, вай мехка къамий исторически кхелаш цаIаш хилар, царна юкъера доттагIал хьакхилари дегIаахари хьахьоккхар Iилман санна, боккха практически а лоархIам болаш гIулакх да.

Цудухьа специалистея - историкел совгIа, дуккхача кхыболча наьха а терхам тIаозаш хул цу дешашта хетабаь лэбаь хIара Iилман болх. Ишттачарех да духха ха йоацаш Нохч-ГIалгIай книжни издательствос эрсий меттала араийца Нохч-ГIалгIайче Российски пачIахьалкхенах дIакхетара хетадаь дола М. О. Бузуртанова, В. Б. Виноградова, С. Ц. Умарова «БIаьшеренаша цхьана» яха книжка.

Укхаза белгалдаккха деза, нохчий а гIалгIай а къамаша шоай исторически кхелаш вай мехка кхыча къамий ярашца цхьан паччахьалкхене вIаший ювзар санна дола прогрессивни гIулакх чакхдаьнна ха йIаьххача хана Iилман ларда тIа хаьдда къоастадаь ца хиннилга. Кхыметтел 30-ча шерашка а цул тIехьагIа а нохчий а гIалгIай а къамаш Россех дIакхетара ха XVIII-ча бIаьшерен 70—80-гIа шераш лоархIаш бола историкаш хиннабале а царца цхьана из ха 1859-ча шераш, кепта аьлча Кавказски тIом аьнна цIи йоаккхаш йола событеш чакхъяьннача, мехка кхыча моттигашка санна Нохч-ГIалгIайчене а царизма колониальни Iазап дIаэттача ханаца, ювзаш хинна Iилман болхлой а бар. ХIаьта Iилмахой тайп-тайпарча кхетачнашка, Iилмаи балхашнеи кепайоазонга гIоллеи нийсса белгал ма даккхара, цу тайпарча уйлаца бизза мах бе торо лацар цул хьалхарча массехк бIаьшерчухь эрсий къамон нохчашеи гIалгIашеи машара а доттагIала а хьисапе вIаший леладаьча гIулакхий, XVIII-ча бIаьшерен 70—80-ен шерий юкъ екъалуча хана нохчий а гIалгIай а шоай лоIамагIа Российски пачIахьалкхенах дIакхетар чакхдаьнна хилара.

Вайнаьха эрсашцара а Сийлахь - боккхача Октябра Даьхен кхыдолча къамашцара а цхьоагIо хьахилара дешаш Iилмо тахкара исторена. Нохч - ГIалгIайче Российски пачIахьалкхенах дIакхетара йIаьха а чоалхане а хинна процесс 1781-ча шера чакхъяьнна хилара хьакъехьара концепци ювцаш укх тIеххьарча шерашка Iилман конференцешка, кепайоазоне хиннача къамаьлашта итог яраи из концепци хьалхагIа Iилмахошта довзаш ца хиннача кердача документашцеи материалашцеи чIоагIъяраи. Нохч - ГIалгIайче Российски пачIахьалкхенах дIакхетара прогрессивни лоархIама хетадаь да дувцаш дола книжка.

Совхиа октябрь бетта Грозне чакхъьяьннача «Къилбаседа Кавказа къамий исторически кхелашкара Россе прогрессивни лоархIам» яхача Ерригроссийски Iилман конференце дуккхача Iилмахоша бакъаь йола 1781-ча шерага кхаччалца йола эрсий нохчий - гIалгIай вIаший леладаьча гIулакхий истори кхаь этапа екъ книжка автораша. Царех хьалхарчо чулоац X—XV-ча бIаьшерений ха. Ховш ма хиллара, из юххьанцара этап хIанз а тIехь кхычарел дикка кIезигагIа техкарех я. Цхьабакъда, археологена карагIдаьнарех, фольклорни тохкамех пайда ийбеш долаш дола цу ханара кулгайоазон тешалаш доашхаш, автораша белгалдоаккх цу юнъа хетаргахьа, Древнерусски пачIахьалкхе хьахилале хьалха а тIехь шорча замалахьа баьхача вайнаьха эрсий лаьтташца тоссаденнача гIулакхаша тIехьагIа царна юкъехургйола хаьдда юкъмоттигаш белгалъьялга. Кердача тохкамаша хьахьекха ма хиллара, цу геттара гаьнача хана царна юкъе тоссаденкача гIулакхий лер йоагIа магаизар XIII-ча бIаьшерене дезз дуккхача эрсий лаьтташка а Къилбаседа Кавказа а монголо - татарски нашестве тIаоттадаьча Iазапа а. Цу хьалхарча этапа хетабаьта книжка керта тIа дувцачун мах лакхбеш да автораша цу ханара эрсий-вайнаьха вIаший юкъера гIулакхаш чоалхане а эрсий лаьтташкей Къилбаседа Кавказей эттача объективни исторически хьалех тийша хинна хилар а белгалдаккхари из иштта долга хьайддача масалашца гIолла тешавеш хьахьоккхари.

Шийна XVI—XVII-гIей бIаьшеренаш чулоацаш я эрсий - нохчий - гIалгIай вIаший юкъерча гIулакхий исторе шоллагIа этап. Из прогрессивни процесс XVI-гIа бIаьшере юкъенхаьчача хана Эрсий централизовании пачIахьалкхе чIоагIъяларца, Казански, Астраханскии ханстваш цунах дIакхетарцеи Росси Тийрка йистошка яларцеи дувзадення чулоацам дукха бIаьхегIа болаш, дIахо чIоагIлуш дIайидилга белгалдоаккх книжка тIа. XVI-ча бIаьшеренерча эрсий - вайнаьха вIаший юкъерча гIулакхашта юкъе белгала моттиг дIалоац 1588-ча шера Шихмирза хьалха волча ГIумкий аре баьхача аьккхаша (эрсий документашка ококаш оалачар), цул цхьа шу тIехьагIа Султанмирза керте латтача Ларсе баьхача гIалгIаша шоаш Россех дIатохар дехарехь цунна мутIахьа хила аьнна дув беарои.

Цу гIулакхах чIоагIале а дувцаш вай моттигерча кепайоазон тIа массехк шу хьалха 1588—1589-чей шерех Нохчийчеи ГIалгIачеи Россех дIакхийтта хе лархIа метаргъя яхаш моттиташ хилар. Цхьабакъда, нийсагIа хет, цу шин шера хиннача событей лакха мах а хоадабеш, царех Нохч - ГIалгIайче Российски пачIахьалкхенах ший лоIамагIа дIакхета йолаенача доккха прогрессивни маIан долча процесса кхьиг ларкIа еза, яхаш, книжка автораша ю вывод. ХIана аьлча, цхьадале, автораша дIахо хьахьоккхача тайпара, из процесс алхха цу морча (уж мел лоархIам болаш яле а) цхьан-шин актаца чакхъялагзар. Цул тIехьагIа, вайнаьха керда обществаши группаши шийна чу а уваш, ши бIаь цу гаргтача хана йIаьхъелар из. ШоллагIа-дале, цу хана чоалханеча чурча а араьхарча а политически хьалашка латта эрсий пачIахьалкхе Къилбаседа Кавказе шийна ма хетта дIачIоагIъяла торо йолаш яцар. Цудухьа, шийна хургйолча тIехьаленна даьрхIа тIема - политически разведкаш а еш, цо юхаеттар Къилбаседа Кавказа тIагIертташ йола малхбоалехьара деспотеш. Цу тIеххьарчар, ма дарра аьлча султански Турцеи шахски Ирани, агрессеш юхатохара гIулакхе Россе шоашта гIо даро Къилбаседа Кавказа къамий, царна юкъе вайнаьха а, Россех бола тешам а цуцара безам а чIоагIбора. Вовзаш волча советски историка В. Г. Гаджиева тохкамаша хьахьекхад, духхьал 1606—1635-ча шерашка Россе из политика леррагIа чакхъяьро хIанзарча Нохч - ГIалгIайчен территоре тIа гIолла Дербентагахьа е лаьрхIа хинна кIезигагIа яле а ших османски агресси юхатехалга.

Советски историкий, царца цхьана Нохч - ГIалгIайченера барий а, тохкамашларде а декхаш, книжка автораша дулл къьаган тешавени дола XVII-ча бIаьшерене керттерча даьнъе доттагIала ларда тIа детIаякхача эрсий - нохчий - гIалгIай вIаший юкъерча гIулакхий сурт. Иштта, уж чIоагIдир 1627, 1637, 1647, 1658-ча шерашка вайнаьха къаьст - къаьстача обществаша, юрташа Россела цхьана хила дош луш дувнаш даьро, вайнаха а Тийрка йисте баьхача гребенски казакашта а юкъерча доттагIала бувзамаша. Цу бIаьшерен историцара дукха довз вайна эрсийи вайнаьхен тIема доттагIала тешала увтта масалаш а. Иштта, османски агресси юхаетташ цар цхьана тIемаш даьд Тийрка йистошка, Дона тIа, Украина городаш лораеш.

Цхьабакъда, автораша белгалдоаккх, «Московски правительства кавказхошцара отношенеш идиллически хилара гаьна хиннилга» а. Ший классови цхьоагIои тIа да цо массаза а хьаллоацаш хиннаб лоамарошта юкъе доале лаьттача феодалий оагIув, цу гIулакха мутIаберча лоамарошта духьала кхыметтел тIема похдаш а еш. Цох пайда ийбеш хиннаб вайнаьха къаьст - къаьста группаш эрсий эскарца довнашка кхийлача нохчийи гIалгIайи Российски пачIахьалкхентахьа ластара духьала хиннача низаша. Дале а книжка тIа хьа ма хьоккха, уж наг-наггахьа мара нийслуш ца хинна моттигаш хайра Iеткъалц бIарча хьайийцача позитивни чулоацам болаш хиннача эрсий-нохчий - гIалгIай вIаший юкъерча гIулакхашта.

Къьастта дукха моттиг дIалоац книжка тIа XVIII-ча бIаьшерен событеша. Цу хана цул хьалхарчул нрагIа латт Къилбаседа Кавказа къамашта султански Турцегареи шахски Иранагареи бола кхерам. Иштта, европейски мехкий коалицеца хиннача тIем тIа ше ийшачул тIехьагIа XVIII бIаьшере йолалуш султански Турци Кавказа духьала хьийаре тIема - политически экспанси чакхъяккха йолалу. Шоай тохкам тIа автораша хьахьокх цу бIаьшерене Османски импере чакхъяьхача тIема внцеех дуккхаараш юкъарчал доацаш Нохч-ГIалгIаченца юкъаенна хиннилга. Ше мел чоалханеча политически хьалашка нийсъяларах Россех юха а объективно лоамаш къамий хьашташ лорадер хул. Цунца цхьана кхыдола моттигера къамаш санна вайнаха а геро бе а делла духьале ю шоай лаьттан тIа бувлача моастагIашта. Вай дувцаш долча книжка тIа исторецара уж бакъдараш дашхара тоъал дукха моттиг къоастаьй.

Иштта белгалдаккха деза, автораша боагIаш бола теркам вайнаьха Россецарча доттагIала бувзамий социальни чулоацам къоастабара тIабахийталга. Цар «керттера творчески низ российски империе самодержавни Iаьдалаши моттигерча къамий феодальни доале латтараши а боацаш» машарча вахара, хьаьналча къахьегама тIаккхувш хинна мугIарера къахьегамхой хиннилга хьалхадоаккх автораша.

Цудухьа цу шинна низий политика цIаьхха голаш етташ хиннале а, къахьегамхой хьашташ цаIаш хиларах Нохчийчен а гIалгIайчен а общественни болама керттера тенденци вайнах Россетахьа лесташ хилар тIа-тIа чIоагIдаларах латт. Книжка автораша, XVIII-ча бIаьшерен 50—70-ча шерашка Къилбаседа Кавказе этта чоалхане политически хьалаш классови хьисапе дашха а доашхаш, хьахьокх 1762-ча шера оарстхойи 1770-ча шера гIалгIайи шоай лоIамагIа Российски пачIахьалкхенах кишта дIакхийттар. Из процесс Нохч - ГIалгIайчене йизза чакхъялара гIо дир 1768—1774 шерашкарча эрсий-туркий тIем тIа Росси котъялaро. 1781-ча шера январь бетта Йоккха Чечен а Адки-Аула яхача нохчий йоккхагIйола юрташ Россех дIакхетар дIачIоагIдаьчул тIехьагIа цу шерре а цу тайпара гIулакх кхоачашдир Нохчийчен ерригаш хIана яц аьнна йолча юхейисача обществаша а. Иштта чакхдаьлар Нохч - ГIалгIайче ший лоIамагIа Российски пачIахьалкхенах дIакхетар. Книжка чакхдоаллаш автораша дувц цу гIулакха прогрессивни маIанах, къоастабу нохчийи гIалгIайи къамий исторически кхелашта санна Российски пачIахьалкхен позицеш Кавказе а дунен халкъашта юкъе а чIоагIъяра бола цун лоархIам.

Листевоаллаш ала деза книжка авторaша шоашта хьалхашка оттадаь Нохч-ГIалгIайче ший лоIамагIа Российски пачIахьалкхенах дIакхетарга кхаччалца эрсий-нохчий-гIалгIай вIаший юкъерa гIулакхаш детIаахар дуккхача наха шерра дIадовзийтарах латта декхар дизза кхоачашдаьлга. Боккха лоархIам болаш да книжка тIа кепатохаш дола (хIаьта царех дуккхадараш дуккхьашка арадоалаш а да) документаш, карташ-схемаши литература библиографии. Цо, шеко йоацаш, гIо дергда книжка тIа дувцаш дар кIоаргагIа довзара.

Т. МУТАЛИЕВ.

КЪОНАЧАР СЕМИНАР

Самарджийнахьа кепайоазон цIагIа Нохч-ГIалгIай АССР къоначa журналистий семинар хилар. Цига дакъа даьлар республикански, городской районни газетий Нохч-ГIалгIай АССР телевиденен радиовещанен Комитета творчески болхлоша, моттигашкарча радиовещание корреспонденташа, организаторaша.

Семинаре дийцар газета тIа критически выступлени ярах, денна аралувлача кепайоазон оагIош тIа кагирхой проблемаш кийцарах, къоначо репортерий Ерригсоюзни семинара итогех дола дешаш.

Хьехамча Лекарева

Грозненски швейни производственни объединене, цхьоалагІча филиала мастер Лекарева Ольга Николаевна, дІатІехьежача къона саг хете а. Сийлахь-боккхача Даймехна тІем тІа дакъа лаьца, вахара йоккха опыт йолаш саг я. ХІаьтта кхийна йоІ йолаш фронте йода Оля. Грознена моастагІа гарга гІертача хана фельдшерско-акушерски училище шоллагІча курсе дешаш йолаш цо юкъагІдоаккх шийі дешар.

МВД 176 полка санинструктор йолаш дІаболабу шийі фронтовой никъ Исаева Оляс (цу хана иштта яр цун тайпан цІи).

— ТІем тІа човаш хинна доарахой Грозне боалабича, госпиталашка эшаргда вай, аьнна дийцар оаха, студенткаша, — яхаш дувц Ольга Николаевнас. — ПаргІата деша дагІа йиш яцар тІом хьатІаэттача. Фронта эшшача хила веза хІаравар. Иштта яр тха уйлаш.

Со а сода дешаш хинна мехнарий Чаплыгина Тоня, Прунина Рая, Желтоногова Люда, кхыбараш а тхоаш раьза а хинна госпиталашка бадача доарахошта гІулакх де дахар тхо. ВурийттагагІа шу доалаш мара бацир тхоах дукхагІбараш. Бакъда. Даьхенна тІаэттача бало тхога а уйла лйтар кхийнарашка санна.

Грознена тІагІерта фашисташ тІехьашка баьхар. Тхо кхыча полках дІа а теха, кхычахьа дІадахийтар. Топ бе а елла, тІом беча латта-м нийсъеннац со. Бакъда, цу тІема хало, Іазап оазм дийцад. ТІом чаккхбаллаца фронташка хилар...

ЮкъагІдисар Ольга Николаевнай дешар. ДІахо деша йиш хиланзар. Цкъа-дале, тІемо халкъа боахама аь човнаш ерзас дуккхача наьха кулгаш эшар, шоллагІа-дале, цІагІа торо а яцар. Къахьега йолалу из. Тайп-тайпара балхаш ду цо, шийі дего херка моттиг йовцаш.

Юххера а нийслу цунна из. Грозненски цхьоалагІча швейни фабрике балха йода Ольга Николаевна. Промерщица ученица а йолаш къахьега йолалу.

ХІама хьадара тІера йола йоІ сиха Іомалу хІамаш тега. Балха еррига операцеш йовза гІерт из. Объединене йолча мастерий курсашка йохийт Лекарева. Уж геттара дика йистейоах Ольга Николаевнас. Мастер хул цох. Бакъда, цо Іомадаьчох кхоачамбаь Іац из. Вола беш йолаше а Ставропольски техникум йоаккх цо. ХІамаш тегара боккъонца йола специалист а хиле дІаотт.

Коммунист хиларах тирра хилагІйолча участкашка хьежаьйи из. Цун керттера бахьан да Ольга Николаевна нахаца болх бе хоаш хилар. ХІара сага дегага кхоач из. шудукъа атта хул цунна сатаца дувца. цун уйлаш йовза.

Керда балка ена кхалсаг болх дего херка сний е кхыбола болх корабалця еней дика кхетаду Ольга Николаевнис. Ванъда, цунна а воккхана а хІамаш тегара болх безабалийта гІерт из.

Грозненски № 26 йолча училищера Лекаревай участке практике яра Ткачева Валя. Шийі йоІ санна безаме тІайийцер из Ольга Николаевнис, нанас санна хьехар дир. Училища яьккха яьтча шо йолча балха йоагІаргйолаш уйла чуйоссайнр цунна. ХІанз балха еррига процессаш йовзаш йола резервистка а йолаш къахьегаш я Ткачева Валя.

Иштта цо говзал Іомаяь, кхетам бенна кхалнах дукха ба. Дукха ха йоаццаш цо Іомабаьб Тунжинханова Туминш, Саламова Хеди, Лабизанова Азман. Нана санна накъаьнмнай тхона Ольга Николаевна, яхаш дувц цар.

Филиала коммунисташа чІоагІа лоархІаш, сий деш я Лекарева. Цига балха яха дукха ха ялалехье из цар шоай секретарелла хержар. ХІаьта Ольга Николаевнас цу филиале болх бу 25 шу ди. Цу хана дена партийни организаце секретарь йолаш хьайоагІа из. Объединене кхыча филиалайи цехийи партийни организацешта юкъе дикагІа лоархІарех я цо кулгалдеш йола партийни организаци.

Цо хадданза йоаххо ю коммунистий мугІараш шердара, цар политически санхетем лаккхбара. Укх шера парте хьаийцай кхо кхалсаг. Уж ба производстве хьалха латта швеяш-мотористкаш Эстамирова Фатима, Ватуева Света, Коваленко Наташа.

Филиале я Іилма коммунизма лардаш Іомаеш йола ши кружок. Цига хьехаш ба пропагандисташ объединене генеральни директора заместитель Костарнова Алла Павловна, филиала воккхагІвола инженер Яндарбиев Салхазар.

Ольга Николаевнас коммунистий тернам тІебохийт комсомолкай, парте боацачи мехкарий политически санхетам лаккхбара. Хьехамча йолча коммуниста Лекарева Ольга Николаевнас балха говзал Іомаяь ца Іеш, сагмассе а оагІорахьара дегІабара терко а ю. Масала, филиале балха йодача хана Балхаева Лидфа цхьаккха балха говзал йолаш яцар. МугІарера йола гІалгІай кхалсаг яр из. Сона ер болх безабалийтарех цаІ я Ольга Николаевна, яхаш дувц Лидфас.

ХІанз Балхаева резервистка я, из политически грамотни саг я. Ростовски лакхехьара партийни школа чакхйоаккхаш я. Пхиккха производственница а общественница а хинна дІаийтай Балхаева Лидфа.

Ольга Николаевнас чІоагІа къахьег филиали болхлош объединене латтача социалистически яхье хьалхара моттиг яккхара. ДІадахача шера эггара тІех толамаш даьхарех цаІ я филиала коллектив. Пятилетка тІеххьара шу а иштта дика дІадолаьдьд.

Дукха ба филиале доккхий толамаш даьха кхалнах. Пятилетка кхоачашъяь 21 кхалсаг я цига. Царех ба швеяш-мотористкаш Шакирова Валентина Александровна, Любкина Света, Верховод Катя, Умаева Тамара, Хажбикарова Зулай, Додаева Айзан, кхыбараш. Царех цхьаккха а яц цхьан тайпара Ольга Николаевнайгара нонкъостал ца кхоачаш, цо балха говзал Іомаяь е кхетам бенна дакъа ца кхоачаш.

Лекарева Ольга Николаевна дуккхача наха беркат даьнна йоккха хьехамча, воспитатель, мастер я.

Ю. ЮСУПОВ.

ТЮМЕНСКИ ОБЛАСТЬ. Пятилетка йоалеева дена миллиардни тонн мехкдаьтта даьккхад «Главтюменнефтегаз» нефтепромысловикаша. ТАСС фотокорреспондент хиннав гланка хьалхалаттача цхьан подразделене — «Сургутнефтегаз» яхача производственни объединене. 1979 шера социалистически яхье доккхий толамаш лахарах цун коллективана КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара хера тела ЦІе байракх еннай, СССР ВДНХ-арча Ерригсоюзни сийлен УлгатІа дІа а язьеш.

СУРТА ТІА: Социалистически Къахьегама Турпала В. М. Агафонова буровой бригади къахьегама котало яьккхача дийнахьа.

И. САПОЖКОВА сурт. ТАСС фотохроника.

СПЕЦИАЛИСТА ХЬЕХАМАШ

ЙОЛ КИЙЧЪЯРА ПРОГРЕССИВНИ ТЕХНОЛОГИ

«1980 шера гІожен мошен доакъараш дукхагІа дахара а цар дикал лакхъяра а кхы тІа де дезарий хьакъехьа» КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советоя баьча соцам тІа доакъара база чІоагІъяра даькье керттера моттиг дІалоац кийчдеча доакъарий дикало.

ГІожача доакъарий. эгтара хьалхарча аргІана аьла, дикал лакхъяр бай республике пайда оцапза бола ІалаьмагІ боккха кхоачам ба. ДІауйлаел оаш оашош: дІадахача 3 шера республике яккъера лаьрхІача 40 процент совгІа классни йоаца йол кийчъяьй. ХІаьта 1979 шера урусмартановцаша кийчъяьча аьлах 65 процент эсала я.

Миштa йоаккхаргья дика йол? Йол хьакха еза бобови баьций бетташ ечен кІн баьцаша канаш доахачеи хана. Цу хана дукхагІа хул царца дегІах латташ йола хьоанал, дикагІа Іов клетчатка. Буц сов хьалха хьекхача торо хилийтац дика йол кийчъе. Сов хьалха хьокхача баьцех 90 процентага кхаччалца хий доалл. Сов тІаьдача баьцо йокъалуш дукха ха йоаккх. из йокъаенна ялалехьа керда буц хьалтІайоал. тІаккха хьекха уллар чуаца хала хул. цул совгІа, клетчатка кІезига йоаллаш хиларо гІо ду тІаьда йолаш улла йол вар йолара.

Хьакха еза ха тІехьаьлиначa баьцех йоалла хьоанал геттара кІезиглу. Кхеча йоаллача хане баьцех йоалла дегІах латташ йола хьоанал сихча эшалла йолалу. Баьцаш оатталу чІегІаш мара ца юсаш. Цу тайпара йол — ча морг хул.

7—8 сантиметр лакха йоагІийташ хила еза хьокхаш йола буц. Дуккхача шеранека тІаювла баьцаш сов бихо гІолла хьаккхаро дІахора хьункъам лохбарга кхоачавергва. Цул совгІа, бихе гІолла хьекхача баьца фо дина кхетац, касарагІа уллача кхорзалу. Сов лакхе тІолла хьекхача овлашта юхе гІоллара кагий лордилгаш юхеюс, хІаьта, из бахьан долаш дуккха пайдана хІамаш дІакъаст аьлах. Масала, опыташ йича гучадаьннад, йоагІачул 4—5 сантиметр лакхагІа хьекхача кІн баьцах 12—16 проценте бобови баьцех 10 проценте хьайбаш дегІа пайдагІа йола тІум дІакъасташ хилар.

Баьций овлашка 85 процентага кхаччалца тІоадал хул. Массазарча хьалашка талхаш дукха ха йоаккхаш продукт яккхара аьлацара тІоадал 19 процентал лаккагІа хургйоацаш йола хІамa дина дергдац. Иззал мара тІоадел йовца доакъар деккхаре баьццара дукха хий дІакъоастаде деза. Масала, 85 процент тІоадал йоаллача баьцах цхьа тонн аьла яккхара 4,5 тонн хий дІакъоастаде деза цуннара. Баьццара тІоадал сихагІа дІакъоастаярах тийша хургда кийчача аьлацара хьоанал йоалга. Масала, массаза а санна касарагІа улла буц йокъаеш хилча аьлах дІакъасташ йола хьоаналаш 55—60 процент хул.

Кийчъеча аьлаца хьоаналаш дукхагІа юхейитар духьа тар ма лу лоацъе еза буц хьекхача деза йол хьагулъяра кхаччалца йола юкъ. Хьекха буц из йокъаеча агрегаташка гІолла чаккхъяьхача гІойленагІа я. Из де аьта буц, дІахо аьлх дер а дергдолаш, кийчъелга. ХІанз са хьата 8 тоннагаре 15 тоннага кхаччалца продукци кийтъергйолаш йола агрегат хьаййта лерхІаш я конструкторски бюрош. Вешта, хІанзарча АВМ-ашка а кийчъе йиш я республике 20—30 эзар тонн витаминни йол. Цу тайпарча аьла кхы цхьан центнерах 70—80 доакъара единица, 16—18 килограмм дегІах латташ йола протеин йоалл. Мадарра аьлча, ерригаш а я уж дегІах латташ а мошача баьцашта консервированн еча хана дІа ца къастийташ юхейита йиш йолаш а йола хьоаналаш.

Аьта баьцаш дІаотталь лоаттаяра болх аттача баккхара гІойленагІа да царех брикеташ а яь, лаьрхІача сенохранилищашка уж лоаттаяр.

Центральни шаьрача аренийи зонашкарча 20 центнерал лохагІа гектаро хьувкъам луча участкашка касарагІа Іоюллаш хьакха мегаргья буц.

Буц сихагІа йокъаллийтар духьа ІотоІае йоагІа хьекха улла буц. Из технологически прием республика ерригача зонашта мегаш я. ІотоІаьчул тІехьагІа чІегІехи лордехи цхьатарра дІакъаст тІоадал, цудухьа цхьатаррен сихагІен йокъа а лу.

Хьекха улла йол хьалъэца йолае йоагІа цунна 30—35 процент мара тІоадал ца йисача хана. Аьла паркхаш ду бІоахалла метр уллача паркха йоазал 2,5 килограммал тІех хургдоацаш. КасарагІа уллача аьлацара тІоадал 25 процентага кхаччалца кІезигйолийт, цул тІехьагІа тохкораш а йийя боккъонца йокъайолийт йол.

Цхьатхача аьлал дукхо а гІойленагІа и кепатеха йол. Цунца ерригаш а юс баьца лордаши кІужи, хІанз аьлча, кепатеха лыначул тІехьагІа кхы оатталац уж. Кепех йолиа аьло 2-2, 5-зза кІезигагІа моттиг дІалоац, дикагІа хьанага йоал. Дукха а аттагІа я из дІа-юха хьош, латтача меттe лоархІин, хьайбашта ехкача хана боарам оттабеш.

Кепатеха йол кийчъяра технологи цхьалха йол кийчъярца нийсбича паркхашкара дена бегІалйоал. Токхораш яра меттел кепатох аьла, цул тІехьагІа хьаьІашка а техе, дІаотталь лоаттаергйолча моттиге дІа а йихье, вІашкаоттаиш.

Йол дикагІа хилийтар духьа, эггара хьалха, кепатохалехьа чІегІашцара тІоадал кхьатарра хургйола гІулакх де деза. Тайп-тайпара тІоадал йола йол кепатоха мегаргьяц, хІанз аьлча кепех йолаш йовх и луш, оарьергья из.

Буц оаташ кийчъеш хилча моша йолча тана цунца хинача пойданеча хІамаех йоврош 8—10 процент мара ца... Лоаццa ала безам бар са фега йол йокъаяра керттерча балхех.

Цхьалха йол кийчъеча хана дикагІьяр укх тайпара технологи я: баьцаш хьакхар, лоамашта юхерча, малхбузехьарча лоамашта юхерча, лоаман зонашка хьувкъам мелла бале а касарашка йол йокъаллийтар. центральни шаьрача арени зонашка гектара тІара 20 центнерал тІех хьувкъам хуле, аьлах паркхаш дир, паркхаш хьагул а деш токхораш яр, аргІаш дергдолча моттиге йол дІоазар. Хьекха улла йол, кьаьста а хий дехкача лаьтташка, оагІоца доахкача йолхьингашка кегаяза яргьяц.

Хьагул а еш аьлах паркхаш деча хана теркалде деза паркхаш нийсача мугІарчегІа, цхьатаррача боараме, шоралла 1,4 метрал тІех доацаш Іодийхка ца хуле пресс-подборщикаш лергІа болх бергбоацилга. Цудухьа могадац пхорагІа доахка йолхьингаш текхаде.

Паркхаш даь ма даьллинге а кепатоха йолае еза йол, тІаккха даьда паркхаш хьалъэцача хана йол йовц. Кепатохача хана 18—22 процент тІоадал йоаллаш хила еза йол. ТІоадал 17 процентал кІезигагІа йоаллаш йокъаенна йол кепа хала тохалу, тІаккха кхы тІа а къахьега деза оатаспна кепаш хьагулъеш.

Кепатохаш йола йол 20 процентал кІезигагІа тІоадал йолаш хуле, пресс-подборщика тІехьа тележка ювз, вІашка а етта дІаоттаергйолча моттиге дІакхуь кепатеха йол. 20 процентал дукхагІа тІоадал йоалла кепаш 2—3 дийнахьа кхай тІа лоаттийт йокъаллийта. ГУТ-2,5 яхача подборщикашца-укладчикашца хьалъийеш вІашкаехк уж, хІара аргІаца 72 кеп хургйолаш йол хьекхача кхай йиеттe хьалъоттаю. ТШН-2,5 яха приспособлени тІалаттача автомобилашца дІа а йихье, дІаотталь лоаттаергйолча моттиге цу приспособлене новкъосталца аргІа а дийл дІаоттаю йол.

Кепатеха йол иштта дІахо йокъаллийта мегаргья фо деттадалийтарца. Йол иштта кийчъеш хилча, 30 процент тІоадал йоаллача хина хьалъэца деза паркхаш. Кепатохаш йола йол 100—120 килограмм-кубометрал кхьатагІа хила йиш яц.

Кепатеха вІашкаетта аргІагІа латтача аьла юкъе гІолла фо а къестийташ йокъаллийтар духьа 0,8 метр шерен 1 метр лакхен юкъ йита еза. АргІал 2 метр лоацагІа хила еза из юкъ. Кепий кхоалагІча мугІаре юкъ ютача хана 20—30 сантиметр юкъе а йолийташ тІера кепаш хьаллацийтара 170 сантиметр дІахьбекьий дохк. Тар ма ту ийхагІа вІашюттоІаш оттае еза тюкаш. Цу гІулакха уж вІашкаэтта моттигаш дІакьовл тІехьабоагІача мугІарча кепаша.

А. НИКИТИН,
республикански юртбоахама опытни станце доакъар доаккхача отдела начальник.

ДОЗОЛ ДЕХЬАРА

ОБЪЕКТИВЕ — ПОЛЬША

35 шу дизад СССР-ай Польшанех юкъерча доттагІала, дІа-юха новкъостал дара, тІом дІабаьвначул тІехьагІа цхьана гІулакхаш леладара хьаъехьара Договор чІоагІдаь.

Польски Халкъа Республика къахьегама биографена юкъе цхьаккха ди дац вежарашха болча шин мехка юкъе леладу гІулакхаш вІаши гІойле йолаш хилар хьа ца хьокхаш. Шеррача диапазонагІа цхьана леладеча гІулакхашта юкъе да — гІишлон техника керда тайпаш кийчдар, электронно-вычислительни машинаш, ткацки станокаш, кемаш деча, металлурге, химически промышленносте, машинашъеча, городаш хьалъеча вІаши дІа-юха гІо дар.

СУРТАШ ТІА: 1. Кельцерча «Искра» яхача подшипникови заводера автоматически лини. Цун продукцех цхьа дакъа яр экспортагІа СЭВ членни долча мехкашка дІаухийт. 2. «Фано» яхача лодзински баракъашта бехка цхарал арахецача фабрика продукци алхха Польше къийрда ца Іеш дуйен дукхача мехкашка а, цу даькъе Советски Союзе а, къердаш я.

ЦАФ—ТАСС сурт.

АПН корреспонденташа хоамаш ду

ФУД СЕПАРАТНИ МАШАРО ЕГИПТЯНАШТА ДЕННАР

Цхьа шу совгІа хьалха президента Садата шоай халкъа дош делир кастта гІулакхаш зиза теха беш санна тоаде. Египетско-израильски договоро, йоахар цо, тІерабоаккхаргба вайна тІема расходий беза мукъ, Іалашдергда боккъонца йола демократи оттилга ТІеххьара а, чІоагІдора цо, договоро йиш хулийтаргья къовсам доаттабе а цІий Іоъахийта а ца деза Израила оккупаци яь Іарбий лаьтташ юхадаха.

Шу хьалха кІезига бацар Египте цу хабарех тешаш бола нах. ХІанз а ба царех тешаш бола нах. Цхьабакъда, денгара денга кІезигагІа хулаш боагІа уж.

Сепаратни машаро терабаьккхабац Египта тІема расходий мукъ. Оборонни бюджет йисай 1,4 миллиард доллара боарам тІа. ХІаьта из 1979 шерара паччахьалкхен бюджета дефицит 4,3 миллард доллар доакхаш дола декхараш 15 миллиард йолча хана да.

Цул совгІа, мехка милитаризаца яра курса керда импульс хиннай. Израилаца цо договор ма динге а елар США-с Египта герзаш эцара 1,5 миллиарда боараме заем. 1980 шу долалуш египетски правительства йийшар КІайча цІенца герз эцара керда программа. ХІаьта кхы а 4 миллиард доллара боараме пхи шу даьлча юхадала дезаш кредит а дера цунгара. США-с похкаргья Египтага эггара кердагІа йола танкаш, самолеташ, бронетранспортераш, кхыдола герз, вІаштІехьдоаккхаргда мехка америкпски лицензешка хьежжа тІема техника хьаелга.

Египетски экономикана а гІойле яьи машаро. Маьхаш цахаддаш сихха лакхлуш латт. Шера 30 процентага кхоач инфляци. Паччахьалкхено эггара чІоагІагІа эшаш йолча продукташта еш йола субсидеш кхыча мехкий кредиторашка дІадехарагІа тІатІа кІезиглуш латт. Правительства хІиллаш лелаю из процесс къайлахьа гІерташ. Из кхер 1977 шера январь бетта эггара чІоагІагІа эшача продукташта телаш йола субсидеш дІалха боларагІа эгІаз а даха халкъ хьайнача хана хинна хІинзара политически режим цхьа сахьат даха мара дІайоаккхаш хинначох тара йола событеш юхахьар.

ГІулакх кхера боккъо йолаш а да. Дукха а дукхагІа бола биха нах торо эсала йолаш ба.

Цхьабакъда, тІа-тІа дукхагІа хулаш боагІа духхьал «цхьан алапех» воахалургвац аьнна хеташ бола египтянаш. Иштта йоах моттигерча стандартага диллача «дика ахчаш» нийсча чиновникаша, хІара шай лархІа везаш болча къахьегамхоша. «Египетски правительства хІанзара экономически курс духхьал хьалдолча классашта эшшача тайпара я, — белгалдоахар дукха ха йоаццаш «Аш-Шааб» яхача газето. — Дукха а дукхагІа болча египтянашта цо луш хІама дац, керда халонаш тІаутталар мара».

Кхы дикагІа латтац гІулакх балача наха хулийтаргья аьнача демократически паргІатоний даькъе а. Чакхдаьннача шера правительства реформированн йир мехка политически структурана, амма халкъа Іаьдала хІамма а гІойле йолаш хІама дацар даьр. ДІаьнккхар Насер президент хиннача хана чакхдаьха прогрессиви хувцамаш дара чІоагІа лоархІаме хинна Арабски социалистически союз. Керда керте латта парти, къаман-демократически оалаш яр, президента Садата бе доалла гера а хинна дІаэттай. Оппозиционни партеш бахача наха юкъе болх бара торонех яьхар.

Цхьабакъда, из а кІезига хийтар правительствана. Цо нийчйир политически оппозиле виналаш ерригача политически боккъонех баха лаьрхІа «айпах дола закон» оалаш долчи проект. Проекта тІа лерхІ правительства политикана тІехьа боацача египтяний лепаш дувцара йола лаьрххІа судаш хье. Цу тайпарча суда приговор нийсалаш аьнна латкъа йиш йоацаш да.

«Эйпах долча закона» проектах халкъа эгІазлонах бина над тІехбохийташ бола тІадам хилар. Садата дІадоладьча цу гІулакха духхьала лаьлар еррига оппозиционни партеш — Къаман-прогрессиви парти, Социалистически къахьегама парти, журналистий адвокатий синдикатан, дукха профсоюзаш, Египета профсоюзий федераци.

Сий дьаккхадац сепаратни машаро египетски арахьарча политика а. Цхьаккха а юкъера ца йоллаш ерригача Іарбий паччахьалкхенашка во мотабаьб Садата политически никъ. ХІаьта, бакъдар аьлча массане а цхьатарра хьадда тІагІерттан из даьдепе а, санкцеш духхьалъяьхай Египета. Дипломатически изоляцена юкъе нийсбеннаб мохк Іарбий дунен тІа нийсбенна ца Іеш, исламски паччахьалкхенашта юкъе а.

Цхьа шу тхьар Садата лелаю политика яьсен тІехьале йоацаш хилар дизза гучадаккхара.

Е. ВАСИЛЬЕВ, АПН корр.

Каир

Планаш даьдаьннарaш

СИБАРЕГІЕН ГАЗ: НИЙСАГІА БОЛА НИКЪ ЛАХАР

Ткъаь пхиь шерал а кІезигагІа ха хьалха а тІехьа беннха боккха лоархІам болаш яцар Іалама газ СССР доагора балансе (1955 шера газ — 2,4 процент, дос — 6,7 процент). Цул тІехьагІа 50-зза тІаккхийттай хьайоаккха газ, мехка эшача доагора-энергетически ресурсай 25 процент Іалашду. 1979 шера яьккха газ 407 миллиард кубически метр хилир. Духхьал 1979 шера тІаккхийтта газ — 35 миллиард кубически метр — Великобритане шера йоаккхар миссел хІана яц аьнна. дукха совгІа эшшагІа йоацаш ФРГ шера йоаккхачул шоза тІех, Франце йоаккхачул кхоззен ахаззен совгІа я.

ПланагІа, еррига союзни масштабе вІаштІехьдаькха даьча геологически тохкамаша овлангара кийцар газа запасий хьакъехьара лерхІаш хиннараш. ТІом хилалехьарча шерашка хьайоаккхаш хиннача газах 80 процент гаргга Азербайджано лора. Цул тІехьагІа газ дуккха йоаллаш йола моттигаш корайир Поволжье, Украине. Юкъерча Азе, Къилбаседа Кавказе. 70-ча шерашка газ тела керттера моттиг а хинна дІаэттай Малхбузен СибарегІе. Тахан духхьал Тюменски области къилбаседехьарча дакъа тІа гучаяьна газ дунен тІарча сигала бессарча доагора хІана гучайолча запасий ихеагІа дакъа да.

1976—1979 шерашка дакъа дегІадоаладарга дІадахийтад 14 миллиард сом, болх бе йолаялийтай эзар совгІа эксплуатационни скважина, 20 эзар километр гаргга магистральни газопровод, 125 компрессорни станци.

Малхбузен СибарегІен газ йоалла моттигаш кардерзаяр — кхоалашкъаь яьча цу районах мехка керттера доагора-энергетически база ерriйолча эттара йоккагІча региональни программа дакъа.

Тюменски газ йоласлар шера 9—10 миллиард кубически метрал дукхагІа йоалл... цаш газ луш хиннача Березоверча газ йоаллача моттигагара хьа. 1972 шера карасрзае йолайир Медвежье яха моттиг. Пхи шу даьлча из газ йоалла моттиг проектни низага кхаьчар: шера 65 миллиард кубометр. 1978 шера — Уренгой. Укх шера 60 миллиард кубометр яла еза цо. 1981—1990 шерашка Тюменс шео шера тІаетталлийта лаьрхІа газ 27—30 миллиард кубометр я.

Іалаьмате хала яккха езаш я тюменски газ. ДІадахача Іай Цельсех минус 62 градусага кхоачаш лохъелар температура Уренгое. Иштта шелаа эттача хана са дахка а хала да, резина каглу, металлически оатхалаш лелх, дІахьекха даьтта гІораду...

Уренгоера газ йоалла моттиг къилбаседенгахьара къулбехьа лостам болаш цхьа бІаьи ах бІаьи километр йоахал долаш ул. Километр бІаьхача автомобильни некъага миллион сом дода укхаца, газопровода километрага а башха дукхагІа кІезигагІа доацаш Іахал дола. ХІаьта из а вокх а газ йоаллача моттиге гІолла чакхдаьлча кхоачам болаш мичад. уж кхача ма деза оборудовани хьаухийтачи газ дІаккхача езачи. Специалистий расчетегІа, газ йоалла моттиг болх бухургболаш вІаштІехьъяккхара кхо миллиард сом совгІа дезарга — Красноярски яр санна йолча йиь ГЭС-га долачунга гІортташ.

Таханарча дийнахьа дукха мовхьаш фега гІолла кховчалу газ йоахача промыслашка. 481 сом дода тонн нага.

ХІанзалча цхьанга а моттиге бІаргайовнза йолча тюменски скважинай дебиташа шертта хІама сов а доалаш юхаметтаоттаду дІадодар. Амма специалисташ раьза бац перспектива а лоархІаш гІулакх дикагІа вІаштІехьдаьккхача эффект лаккагІа хила йиш я.

Тюменски къилбаседе мехка европейски даькъаца юлача газопроводий Іалаьмате йоккхача система трассаш тІа хІара 100 километр уж лелаеча наха яь поселкаш а йолаш йола компрессорни станцеш яьй. ХІара царех поселок хьалъярга дІадахад дукха совгІа-эшанагІа доацаш 20 миллион сом. Нагахьа санна цу станцешка максимально автоматизировании оборудовани оттайича, дилла а царга хьожаш нах хила безаргбацар. Из эффективноста боккха кхоачам ба.

Эффективность лакхъяра цхьаькха кхоачам — газопроводий газ дІаахийтара торо совъяккхар. Е. О. Патона цІерагІча электросварка Институте цу хьакъехьара Іалаьмате йоккха изобретени кийчъяьй — давлени цхьан ахазен шоза лакхъе а цу наькъаца турбопроводий газ дІаахийтара торо чІоагІа алсамъяккха а йиш хулийта. дукха тІоанаш дола турбаш. Цо Іалаьмате йоккха эффект яла еза. къаьстта а Тюмена промыслашка.

Цу гІулакха вІаштІехьдакха деза цу тайпара турбаш, царва эша оборудовани дукха арахецилга, хила езаргья из болашагІа йола газ дІахуухийта агрегаташи шелъю установкаши. ЛоацагІа аьлча, из къоастае езаш йола Іалаьмате йоккха технико-экономически проблема я.

Кхы цхьаькха проблема буровой установкашта транспортировка ярца ювзенна я. Мишта лохлергда цар дозал, уж вертолетаца яхьа езача дІаяхьа йиш хургйолаш? ХІаьта фу де деза уж дІа-юха нхахьара гІулакх тоадара? Академика Абел Агабегяна хетачох, нийсагІа хургда цу гІулакха феца бизача гІайба тІарча транспортах пайда ийбича. Малхбузен-СибарегІен шаьра аре — цу гІулакха геттара дика моттиг. Рационализаторий группо хІанзлехьа вІаштІехьдаьккхад буровойш цу способагІа дІа-юха ккухьилга. Амма метод шерра юкъейоалаяра хІанзчул тІехьагІа хьае езаш йола лаьрххІа промышленни база хила еза. Малхбузен СибарегІе карасрзаяра нийсагІа бола никъ лехаро специалисташта дагадохийтад из территори карасрзаеш йолча министерствай кулгалхой еррига союзни органий викалаши юкъе а болаш эггара йоккхагІа боккъонаш йола комиссе вІашагІйоллара хьакъехьара уйла. Цу тайпарча комиссе йиш хургья халкъа боахама пайдана хургдола тІеххьара кьахинкараш теркал а деш, ерригача министерствашта а ведомствашта а кхоачашъе езаш йола решенеш тІаийе, вешта аьлча ведомствашта бекъабелар дІаданкха, деррига а боккъонца комплексно леладе.

Газови промышленность — дегІаахара темпашка диллача мехка хьалхле лелаерах цаІ. 1980 шера план — 435 миллиард кубометр. Шера тІаккхетар — 28 миллиард. Мехка доагора балансе Іалама газо лоаца дакъа тІа-тІа совдувл, дегІаухаш латт цун экспорт а.

Александр ГУБЕР, АПН экономически обозреватель.

Іалам лорадара — терко

БЕЗАМЕИ ТЕШАМЕИ ДОТТАГІИЙ

И. Плиевен М. Малуевен суьрташ.

Який Іулаш дебаш латт

Хьайбаш лелалера гІулакхи эггара пайдане гІа дола дакъа да якаш лелаяр. Цунца дуьзаденна Кавказа историе чухь эггара хьалха 1971 шера гурахьа вай республике йоалайир якаш. Якаш йоалаешде лаьрхІа хинар дар Кавказа климатически хьалаш царна товргди - товргдац хар. ХІаьта якашта акклиматизаци яра гІулакх чераь къаьхка хІама дар Нохч-ГІалгІайчен лакхара лоамашка, нерттера Кавказски дукъа дІотІехттача къама республикашка а самия. Хаоттам хувцалуш а климат цІимхара а хилар бихьаш дола доахни лоиш кхеч мара доаяде йиш йоаца, шортта буц йола альпийски дакгІенаш хилар. ЦІаккха а ца дешаш лоа уллача эшина юхкорча даьгІений цхьадолча даьхнах віалла пайда а эшац цига.

Якаш Іаламо лаьхача лоамий хьалашка лела хьайбаш да. Опыт хІана а, тешаме ала йиш йолаш да, дика чакхъяьнчай. Массехк шера гулаьча лаьмеш бакъду, хьайбаь цу тайпа вай моххк дика лоаш хилар. Царна вай моххк мегаш хинара нерттера хьоххамаш да уж хьайбаш цхьаьнкхе хІама лоцкъа доацаш дахер, унахцІона хилар, дебар.

Цунах дуккха дийцад вай республикански а райони а газетий сагІонаш тІа, радио а телевидене а гІолла. Вай вранхьай Кавказо якаш йолаллах а кхабарах а йола рекомендацеш. Цар автораш ба А. Н. Мачатовский. Б. Ю. Диянев Т. М. Узуев, О. Г. Коровина, кхыбараш.

Ишта дале а, республике баха дукха мах харцахь хетаргдолаш бац 10 шу хьалха республике йоалаьча якех фу хинад шоашта дувцар. Цу хьакъехьара хаттараш дукха ду тхога, къаьста а лоамаш районашка.

Се якаш шер-шера лартнорель доттаща ахи, Іаьсчй унахціена хул цар. ДІахо ночача хина дика дегІадоагІа.

Цу тайпара, шерагара шерага дукхагІа хул вай республикера якаш. ХІана укх сахьате 700 сагІа я уж. Якаш лелаеш кхо йоахам ба вай хІана: Грозненски районгра «Советская Россия» яхаи Советски районера Орджоникидзе цІерагІен колхозаш, хІаьта иштта «Ленина никъ» яха совхоз. Цу хьагойт, якаш лелае дага дола бохчанаш шерагара шерата дукхагІа хулаш хилар.

Вайн воспроизводства чотах а иштта ийла арара тІаІоалаль а иш зеарнете дІакхоачае лаьрхІаш укх республике 1980 шу чакхдолаш. Цунца цхьаьнна, якаш шелали йоахаш ловш яле а, вай хьалошка лаьнелле а, азиатски материкера хьадсалаль уж хьайбаш кердача хьалашка тесса ца дутан а чІоагІа теркам тІабахийта а леладе дезаш да.

Б. ДИКАЕВ,
НГІ НИВС воикхагІоа Іилмай балхахо, ветеринарии Іилмай кандидат.

ЧКЪАЬРИЙ БОАХАМА ХЬАКЪЕХЬАРА КАСПИЙСКИ ФОРДА ЛОАРХІАМ

Каспийски форда цунна чудоагІа хиши Советски Союза эггара лоархІамегІарча чкъаьрий промыслови районех лоархІаш да. Из ба лаьттан шара эггара боккхагІа а эггара продуктивнегІа а бола Іам — форд. Уникальни ихтиофауна состав йола мехка чура эггара йоккхагІа йола хий латта моттиг я из. Хьалхарча пятилеткай шерашка а лора цо Советски Союзе доахача чкъаьрех ахаш гаргга. ХІанз Каспена чура доах мехка чурча ерригача хий латтача моттигашкара доахарех 55 процент дараш.

Цхьабакъда, тІеххьарча итташ шерацка Каспе режими хий хувцадалари дикка эггадаьннад вота оагІорахьа. Форда боарам лохбаларо, чуухача хишта регулироваш яро, хий біехдаро, чкъаьрий лувцара гІулакх дукхача тана хьакъалагІа доацаш леладаро — цу дерригено а цхьана лоттабаьча Іоткъамо Каспийски форда промыслови чкъаьрий запасий хьакъехьара хьал тІеххьарча шерашка чІоагГІа толхадаьд.

Цунна цхьана белгалдаькха дезаш да. Чакхдаьчача дерригача гІулакхаша Каспийски форда биологически продуктивность юхаметтаоттаегга Іалашдеш ца хилар. Вай мехка чкъаьрий лувцара дерригача исторе къаьстта моттиг лоацаш хиннаб Каспий. Революци хиладехьа Россе доахаш хиннача дерригача чкъаьрех 60 процент дараш цудура доахаь. Советски Іаьдал эттача, хьалхарча шерашка, гражданский тІоми кхьча мехкий интервенции хиннача хана дукхагІа дакъе лухьал цхьаш Каспе Іалашбора баха нана ЦІе Эскара чкъаьрашна. КІеанга лоархІам болаш хилавизар Каспе чкъаьран пункъа Сийлахьбоккха Даймехка тІом лаьттача шерашка а.

Каспийски форда чурен цунах хиш хьалетталуча моттигашкарен доахар, дІадоран кхьча бассейнашна долачул кІезигагІа а долаш, 6 миллион центнер чкъаьрий. Хьалхаш хиннача дерригача чкъаьрех 90 процент хиннараш лосось, сельдь, вобла, судак, лещ, сазан санна дола мехкера чкъаьрий дар. Уникальни дар XX біьшере йоаеннача хана 400 эзар центнер душ хиша осетрови чкъаьрий Іул. Каспийски форда хІанз а кхоач дунен тІа доахача осетрови чкъаьрий 80 процент гаргга дараш.

Каспийски бассейн хьалха лакха продуктивность йолаш хилара бихьанаш цига дукха цу гІулакха аьттув бола Іаламе а исторически а хьалаш нийсдаларах латтар. Шера шера Каспена чудоагІаш тайп-тайпарча чкъаьрашта аьрача доакъара дин бола боаена продуцировано яра кІийле йола биогенни элементаш шоитта йоахка біехданора доля долха хиш.

Каспе боарам лохбалар бахьан долаш чкъаьран промышленноста Іалашъяте доахуий эрний хила доладелара Каспийски форда проблема халкъа боахама эшачча тайпара комплексно къоастаяра чакъаьх дувкан чкъаьран боахама хьалитаи хьалхарча моттигашка оттадир.

Каспе боарам лохбалари хиш дураз совъялари бахьан долаш эггара дикагІа реб Каспийски форда дурала эпаналоша кхиебаш аттагІа доаш дола осетрови лосось чкъаьрий

ХІанз укх сахьате хьалхаш латта декхар да букъа тІеха йоацарий, килька, бычокий йоккхийча запасех бизза пайда эцилга Іалашдергдолча боарамe Каспена осетрови чкъаьрий цхандаргаш чухецар.

ГидрогІищлош хьалъяро Каспе проходни а ахпроходни а чкъаьрий запасашта долча зенна компенсаци яра чакхдаьккъад цу чкъаьрий запасашта естественни а искусственни а воспроизводство яра тІадерзадаь дола массехк доккха гІулакх. Эггара хьалха, промыслана регулировани яра, чкъаьрий дебара гІулакха сихденнача юкъа чкъаьрий доахилга дехкара система юкъейоалалра чкъаьраша Іов тессача моттигашка эшшача боарамагІа производителаш чухецара. производителаш лорадара тІадерзадаь гІуланхаш чакхдахара наькъара Іалашдаьд лохехьарча бъефашка йиса хчинача промыслови чкъаьраша Іов эцилга. ХІанз укх сахьате дешдатт чкъаьраша Іов тувсаче моттигашта мелиораци йран осетрови чкъаьрашта керда, искусственни Іов тувса моттиг хьаяран тІадерзадаь гІулакхаш.

Каспийски форда бассейне болх беш я хІанз шер-шера 50 эзар сагІа осетрови чкъаьрий цхандарг хьа а хулийташ Каспийски форда чу хецаш йола 12 осетрови рыбоводни завод.

Форда хІанзара боарам лохца балийтаран Каспе хин а дурала а режим тоаяран декерхІаш да геттара лоархІаме гІулакхаш — къилбеседерча долхача хиций 20—25 кубически метр боарам бола дакъа дерригга балхаш 1965 шу тІакхечаш чакх а доахаш Каспийски форда чу хьожаде, шера доаш дола хий 10—12 кубически километр кІе эггдара хий тІехье дола зона дІахоаде.

Форда боарам дІахо лохбалийта йиш яц, хІана аьлча, из хІаначул метр лохлойя, бассейна чкъаьрий боахамга хьа ца кхоачаш дусаргда шера 1 миллион центнер мехкера промыслови чкъаьрий.

Цхьабакъда, белгалдаькха деза, Каспе чкъаьран продуктивность лохъялара нерттерча бахьанех цаІ — чкъаьраша Іов тесса хиш городий промышленни предприятешкара арауххача хиша біехдеш хилар.

Пятилеткай шерашка промышленность дегІаахар бахьан долаш чкъаьранна гетттара эуламе долча предприятешкара хьаухача хин боарам лакхбеннаб. Предприятешкара хьаухача хиво чкъаьрий запасашта бу Іоткъам духхьал чкъаьрий доаш хилара цхьан фактах лаьтта Іаш. Из лаьтт эггара хьалха промышленни предприятешкара хьаухача хиша дукхаль доакъара организмайн чкъаьрашна Іов тессача моттигийн ловрхІам боабаш бахьан долаш хий латтача моттигий продуктивность лохлуш хилара.

Цу тайпара, хиш лотта моттигаш біехъяро чкъаьрий боахама ду ае къоастадеш, теркаде деза цу бассейна биллагІ база хьалашта Іоткъаш дола дерригга хувцамаш — Іов тесса моттиг доакъара майлаш хІалаь хилар доакъар талхар, промыселсашкр.

Н. БРЕЖНЕВА.
ЗАПКАСПРыбвода Нохч-ГІалгІай чкъаьрий лорадара республикански инспекце госинспектор.

Профессеш Іомаявь ца Іеш, гражданаш кхебу

Училищерча общественни балхаца дакъа лоаш 95 процент болча дешархоша, общественни балха лакха опыт а Іоаьлй цар. Общественно-политически практика тайп-тайпарча формехи методехи дикка пайда эц училище. Тха я «Общественни поручений конкретни система» яха кружок, атеизма къонача лекторан школа, общественни а смежни а професси университет, оаха чакхйоах ленински урокаш, теорехи практикахи йола конференцеш, вІашагІдетталу республике цІи хелача нахаца, комсомольски активна школа я, болх бу «Практически йолча здравоохранене — новкъостал» яхача шефски балха кружоко, предметни 30 кружок я, КИД-а заседанеш ю, чакхйоах «Профессех дикагІвар» яха конкурсаш, кхыдараш ду.

Общественно - политически практикана кулгалде, тІахьожам лоаттабеш 11 саг чувоагІаш віашагІъелла совет я тха. Цунна чубоагІа администраце, партийни бюро, ВЛКСМ комитета, профсоюзни организаце, классни кулгалхойи предметни циклай комиссей викалаш. Группашка, отделенешка совето дІайоаржаю общественно - политически балха дикагІа йола опыт.

Дешархошта организаторски опыт Іомаяра, дІайоаржаяра, царна тІадилла декхар лерттІа кхоачашдара тІахьожам лоаттабара декхар классни кулгалхочунна тІадуж. Учебни группа общественни деятельность — из дешархой общественно-политически активность айира хьалхара звено. «XXV съезда решенеш — вахаре» яха Ленински зачет дІахьош тхона гучаьлар дикагІа йола группаш: шоллагІа фармацевтически (8 класс, классни кулгалхо К. А. Немзер), хьалхара фельдшерски (8 класс, классни кулгалхо Л. М. Зоненко), шоллагІа медицински йижарий (10«Б» класс, классни кулгалхо Л. Я. Безуглова). Ленински зачете дакъа лоацаш 1220 дешархо вар. 40 дешара группа яр. Комсомольски организаце балха практике из зачет дешархой коммунистически кхетим луш хьалхехбара лоархІаме гІулакх а хинна дІаэттай, общественно - политически практика дегІайоалаеча дикка гІо - новкъостал ду общественни а смежни а професей университето. Из хьайийлай 1960 шера. Цу хана дена дикка пайда баьннаб тхона цунах.

Училище хьабаьккхача эггара хьалхарча дийнахьа дено дешархошта новкъостал ду университето тайп-тайпарча професей навык Іомае. Университет хьайийлача гІоне дийша из чакхъьккхай 1500 саго.

Училища чакхъяккхара еш йолча сайрелашка дипломашца выпускника дІалу смежни професси Іомаярах дола удостоверени.

Хоаш да, кагирхоща беча балха юкъера политически просвещене керттера моттиг дІалоацилга. Цу дакъе училище болх беш я политинформаторий семинар. Семинаре дакъа лоацаш ва 90 политинформатор. Семинара балха юкъехувл оаха тайп - тайпара формаш, методаш: лекцеш еш, беседаш ю, чакхйоах теоретически конференцеш, дагахьара журналаш, вІашагІдеттало республике цІи хеза болча нахаца, чакхйоах ленински урокаш. Цудухьа политдешара оаха юкъехувла формаш лоархІаме а хинна дІаэттай. Хана хьа чакхйоахача политзанятешна, политинформацеша дукха керда хІамаш довзийт дешархошта, шаьр а бу, лакх а бу цар политически боарам. Общественно-политически практика балха-дикагІа йолча формаех цаІ я къонача лектора-атеиста школа. Республика больницашка, фельдшерски, акушерски пункташка производствени паччахьалкхен практике болча хана дикка леладу общественни болх цу школа доакъошхоша. «Практически йолча здравоохраненена новкъостал дара» яха шефски балха кружок Іалаьмате эшаш я хургволча медицински болхлочоа. Цу кружока доакъошхоша, производствени практике болча хана чІоагІа новкъостал ду къабеннача, цхьаь бисача наха, пенсионерашта. Училища яьккха тІем тІа боабаьча выпускникий даьшта, ноакошта.

Ленински зачет йолча хана хиина ца Іеш. дешара шу кхоачалуча хана а дешархоша общественно - политически практика навыкаш Іомаяра гІулакх учет а еш. лаьрххІа леладу училище. Выпускникашта дІалу массе агІорахьара пар общественни болх техка, цу балха мах баь йола оценкаш тІайола аттестационни книжкаш. Из гІулакх техкача тхона гучадаьннад дешархой общественни балха хьинар айденилга, уж дешарах дикагІа кхетилга. ХІанз училище успеваемость 99,7 процентага дІакхоачаш лакхъеннай. 657 дешархо духхьал цхьа «4», «5» мара кхыйола оценка ца йоаккхаш дика дешаш ба. Царех дукхагІа бараш кІоарга идейни доггийша. шоашта хьалхашка латта декхараш довзаш, общественни болх дика лелабе хоаш ба.

В. КАНТАРИЯ,
медучилища фельдшерски отделене заведующи, идеологически балха комиссе председатель.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Кердадараш, событеш, факташ

ПАРУСАШ ТІАЛАТТА КЕМАШ ЮХАДОЛАДЕННАД

Николаевски кемаш дара институтa экономически двигателаш йола кемаш такхара лаборатора специалистий группо чакхдаьхад «дида хий-форд» яхача тайпарча дунен тІа эггара хьалхарча парусно-моторни кемане технико-экономически обоснования яра балхаш. ЛерхІаш да цунах Киев — Одесса — Ялта яхача туристски маршруташта пайда эца.

— Доагора ресурсаш шоай боарам болаш хиларо, генаболара го біех да байтара доаттабу къовсам чІоагІлуш латтаро, — йоах проекта кулгалхочо технически Іилмай доктора Крючков Юре. — дагадоьхийтар тхона цу тІа [illegible] пайда ийбара юха тІагІолга. Парусника затораш хоаш да даги бац глобальни масштабе экономически Іалам лорадарен проблемаш къестаяра даькъера шоай духхьашхарча нева лоархІам хила беракъ тІехбаха. ХІаьта а из башха таьна а йоацача хана парусни флотах пайда эца тарлувш хилар хьагойташ дола хьалхара чІагаре да.

Гарттарча шерашка Днепра тІа а цун хиш лоаттадеча моттигашка а, хІаьта иштта форда тІа арадуврга масса [illegible] — тримаранаш. [illegible] днепровски шлюзашта чухоиаш я. Кема тІаька кІал гІолла чакхдоала гоот маьта лаьрхІача устройствай гІоца эшача боарамга кхоачадеш лохъе йиш я.

Оригинальни я тримарана конструкци. ОагІошкарча корпусашка цаІ с шиъ моттиг йола 10 пассажира лаьрхІа каюташ я, юкъерчуча — машинаш латта отделени лелача оатхални рубкей. Корпусаш віашагІхотташ дола тІий прогулочни палуба я. Хи чу Іочудола кема цхьа метр.

Дукхаргіа бараш опыт йола [illegible] проекта авторе [illegible] парусника [illegible] товнкагара океански мовхьаш кхухьача кемага кхачар — иштта пр украински Іилманхой творчески лехамий дикана зон ХІанзлехьа оттаьй руда кхухьрега проект. Кховзткъе итт метр долча ворхІ мачта тІа оттаде лерхІ юкъера майда 14 эзар квадратни метр йола дакранови парусаш. Из леладе могаргда шаммигача командана. Бортовой ЭВМ-о зувргба миха, форда течене нийн лостами. кемана ена курс, тергья автоматически устройствашта мийса командаш. Европа — Япони — Австрали — Европа яха [illegible] — 13 уезл.

Геннадий СЕЛИН. (АПН).

Спорт

Дешархой дика аьттув

Классически хьесаперча кІалтохартах латаш цхьалтараштта юкъа Советски Союзе хьалхле йиххара спортиени яхьаш хилар Дагестански АССР столице Махачкале. Цига дакъа лоацаш яр «Урожай» яхача Нохч - ГІалгІай шин лоІамерча спортивни общества рессовета команда. Вай команда цу яхье льннхар сий дола шоллагІа моттиг.

Шо-шоай зачетах къонаберча хиннача атлеташта юкъе чемпиона цІераш яьхар вай мехкахоша: наурчаьнна — Дутуниев Ислама (35 кг), Умаров Насрудина (47 кг). Грозненски районерча — Абдулаев Аьхмада (50 кг), Вагистов Іийсас (71 кг). ШоллагІа призаш: наурчаьнна — Амаев Мовлаьс (88 кг). Грозненски районерча Гичаев Шаінда (56 кг), Мутиев Идриса (77 кг совгІа), Урус-Мартанерча Хатуев Ваьхда (56 кг).

Грозненски районера спортсменаш дерригаш а № 1 йолча Пролетарски юкъерча школа дешархои да. Ала деза, школа директорa У. Х. Ижаевен, цу школе болх беш волча СССР спорти мастера Мисербиев Султанен школерча спорта балха дикка йоакко еш хилар. Цудухьа цар дешархоша массаьа а дика толамаш доах тайп - тайпарча спорта яхьашка. Наурера борецаша кийчбар ва спорта мастер Умаров Цайзула.

Яхье баьннаб юртара спортсменаш

Серноводски станице чикхьаьлар юртатой 8-ча спартакиада зачетах шин лоІамлаташ «Урожай» яхача ДСО хьалхле яккхара яхь. Цига дакъа лоацаш ир вай республикера 14 команда. Командашта юкъе хьалхара кхо моттиг йоалахаш укх тайпара дІинийсъелир укх районий командаш: Надтеречни, Шали, Грозненски.

Шо-шоай дозала категорех чемпионий цІераш яьхар Шахидов Саінда (48 кг. Аргун), Акуев Іібраьхіама (52 кг. Серноводск), Ханцев Рамзана (57 кг Аргун), Цуцлаев Іабдуллас (62 кг. Шали), Бадалов Мухьмада (68 кг. Урус-Мартан), Абдулаев Саінда (74 кг Наур), Тепсуев Бек-Хана (82 кг. Ведено), Таипова Руслана (90 кг. Чачыойла). Уциев Оюсана (100 кг. Чачи-ойла), Дидиов Мухьмада (100 кг. совгІа. Надтеречни).

А. БЕКОВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

22 МАЙ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Іуйранара гимнастика.
8.50 — «Тихий Дон». Художественни фильм. 2-гІа сери.
10.35 — «Шоаш дола моттиг хьайоахийта хувчаннаш». Мистерьяна — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Телевизионни документальни фильмай программа.
15.35 — «Бокъонаш йола беседа».
16.15 — «Шахматни школа». Дешар баьлуччар класс.
16.35 — «Московски комсомола гІулакхаш».
17.25 — ДІадола Ленинградски академически ЗІамигача театра операй балетен солистка Н. Прохоровская.
17.50 — Миллионий ленински университет. Социалистически общества дегІайоалара лардаш. Передачедіаьу — философски Іилмай кандидат, КПСС ЦК пропагандай отдела консультант В. Ф. Правоторов.
18.30 — «Сахьердаме нотаьш».
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Тихий Дон». Художественни фильм 3-гІа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Дунен хьалхашта юкъера Олимпийски спорт...». Мистерьяча — «Тахан дунен тІа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — «Иайна школа».
8.35; 9.45 — Зоологи. 7-гІа класс.
9.00 — Г. Свиридов хьалхам.
10.10; 14.45 — Испански меттала хьехар дІа.
10.40 — Ленински «Искра».
11.10 — Эрсий халхьа инструменташ.
11.30 — А. Конан-Дойль. Вахарен кхолламех масІонаш.
12.10 — Студенташта-заочникашта. Лакхера математика. 2-гІа курс.
13.20 — А. Н. Радищев. «Петербургера Москве никъ бар».
14.15; 17.30 — Подготовительни отделеней лазувгІарашта. Математика.
15.15 — «Мачеха королья» яха субтитраш йола художественни фильм.
16.25 — Мишта а фу а Іомаду ПТУ. «Бобруйски мастераш».
17.10 — Зоологи — хьехархочо. Природоведени. 3-гІа класс. Іалам лорадар.
19.05 — Нохч-ГІалгІай комсомолан шу декара. ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара Г. Эльмурзаева къамаьл.
19.20 — «Нохч-ГІалгІайчу гІоахь».
19.40 — «Халкъа депутатий Советашка» (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса дикъаьла хийла шум бераш».
20.15 — Дунен музыка.
20.45 — Дунен везлонеш. ЧССР-ра передача.
21.00 — Д. Шостакович. 6-гІа симфони.
21.40 — «Дома хана» яха художественни фильм.

23 МАЙ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Іуйранара гимнастика.
9.05 — «Тихий Дон». Художественни фильм. 3-гІа сери.
11.30 — ДІадола Дунен хьалхашта юкъерча конкурса лауреата А. Насединов. (Фортепиано). Мистерьяча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Лаьттан тІа сагъ». Кинопрограмма.
15.35 — «Хьакархочна — зоний урок».
16.10 — «Сахьардаме стартащ».
17.25 — «Подмосковни віашагІкхетараш».
17.55 — Фаьлта йолча хьакашалгІа. «Синюшкин колодец» яха телевизионни художественни фильм.
19.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — Футболах доахараш йола Дунен хьалхашта юкъера віашагІкхетар. Сборни СССР — сборни Франца. Перерыве — везлонеш. ЧССР-ра передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Леонид Мартынов. Зечинан шовза» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
22.35 — Тахан дунен тІа.
22.50 — Сайренара музыка.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.10 — Іилма — популярни фильмай программа.
8.40; 9.45 — Истори. 6-гІа класс.
9.05 — К. Брюсова лирика.
9.35 — Іилма-популярни фильм.
10.10 — Англиски метт.
10.40; 11.40 — Истори. 7-гІа класс.
[illegible]

КАСТТА ТИРАЖ ХУРГЬЯ

1980 шера 24 мае городе Волгограде хургья 1980 шера дизлагІа арахийцача ахчан-хІамай лотерея аргІанара тираж.

1980 шера дизлагІа арахийцача ахчан-хІамай лотерея дерригача кхажамий боарам 7 млн. 740 эзар сом ба.

ХІамай кхажамашта юкъе хургда:

86 «Москвич-2140», «Жигули-ВАЗ-21011» яха автомобилаш.

88 «Урал М-67-36», «ИЖ-Юпитер-ЖК-01» яха мотоциклаш.

254 тайп-тайпарча маркаех йола мотоциклаш.

43 пианино.

172 бос болеи Іаьржен-кІайн хьакьокхаш йола телевизор.

86 «Юность-403» яха телевизор.

129 «Легенда-404» яха магнитофон.

215 «Аккорд-203» яха электрофон.

172 «Аврора-219» яха кинокамера.

кхыдола хІамай кхажамаш, дерригаш я лаьрхІача 2 миллиони 90 эзари 488 сома боарам болаш 10.707 кхаж хургба, хІаьта дерригаш а 3 миллиони 649 эзари 512 сома боарам болаш 4.426.803 ахчан кхаж боагІаргба.

ДизлагІа арахийцача лотерея билеташ эца йиш я ерригача сберегательни кассашкара, тикашкара, бувзама предприятешкара, «Союзпечать» киоскашкара, общественни кхачан предприятешкара, хІаьта иштта кинотеатрий кассашкара.

Хьамсара новкъостий эца шоашта лотерейни билеташ, вразе кхаж ба тарлу шун!

НГІАССР Гострудсберкассай управлени.

ЮКЪЕРЧА ШКОЛАЙ ДЕШАРХОЙ ТЕРКАМГА!

25 мае Іуйрийна 9 сахьат даьлча дена Грозненски механизаци техникуме хургда «Йиллача неІарий ди». Цу хана техникума преподавателаша, дешархоша, техникум чакхъяьккхарча гулбеннараша дувцаргда техникуме Іомаеча специальностех, цул тІехьагІа художественни самодеятельноста концерт оттадергда.

«Йиллача неІарий ди» долча хьех 8—10 классашкара дешархойи цар дай-нанойи.

Техникума дирекци.

КАГИРХОИ ТЕРКАМГА!

НОХЧ-ГІАЛГІАИ АССР КУЛЬТУРА МИНИСТЕРСТВА 1980 шера конкурс кхайкаю Тбилисски Палиашвилен театральни института актерски факультете деша бахара.

Деша дІаэц гІалгІай къамах бола, юкъера образовани йолаши 25 шерага кхаччалца ха яьнней бола кагий нахи мехкаридій.

Конкурс хургья 1980 шера 15 июне кхаччалца укх порадкегІа.

II-гІа тур — г. Грозне. Х. Нурадилова цІерагІча театре 25 мае дийнахьа 12 сахьат даьлча.

III-гІа тур — г. Грозне. Х. Нурадилова цІерагІча театре 15 июне дийнахьа 12 сахьат даьлча.

Деша боагІараша дагахьа деша кийчдала дергдац эрсий а гІалгІай метталарча прозаически произведене тІара цхьа дакъа, стихотворени, басни.

Хаттар долчо телефон теха: 2-63-75, 2-55-73, 2-15-79, 2-17-86.

РАДИО

акхан салаІара гигиена.
15.55 — А. И. Герцен. Вахаран кхолламех масІонаш.
16.30 — Эфир — хьехархочоа. Физика. 8-гІа класс. Болх а энерги а.
17.00 — Географи. 5-гІа класс.
17.35 — «Литературни віашагІкхетараш» (нохчий меттала).
18.15 — «Нохч-ГІалгІайн гІоллаш».
18.35 — «Доакхараш кийчдела бахкаш сиидемиала».
18.50 — Киножурнал.
19.00 — Хиника Денса. Пятнатски нахте (нохчий меттала).
19.20 — Коммунистйара хьаманаш.
19.30 — «Хьувкъама — партийни [illegible]
[illegible]
21.40 — Доазал арахьарча экрана фильм. «Седаьа уаргІа бом». Художественни фильм. (ЧССР). 1-ра 2-гІа сериш.

Хенташ

Тахан республике гІоллен Грозней хувцалуш морхаш йолаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чІоагІа мух я хьенхаш хилен фегара температура республике 25—30, Грозне 28—30 градус йолахах йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, хьайола хана догІа а делаш, тайп-тайпара оагІонкхьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура буйсанна 8—13, дийнахьа 17—22 градус йолахах хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктохаха секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кьсмой — 9-24-07; корректоре — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора 9-24-03; ответственного секретаря 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка.

СФ02205. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2604.